

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra Historických**

**Antisemitismus na polských univerzitách a
vyšších školách v letech, 1935-1939**

**AUTOR: Zdeněk Fukala
VEDOUCÍ PRÁCE: Mgr. Zbyněk Vydra, Ph.D.**

**University of Pardubice
Faculty of Arts and Philosophy
Department of Historical Studies**

**Anti-Semitism and High Education
in Poland, 1935-1939**

**Author: Zdeněk Fukala
Supervizor: Mgr. Zbyněk Vydra, Ph.D.**

Souhrn

Cílem práce je analyzovat problematiku výskytu antisemitismu na vysokých školách v Polsku v letech 1935 – 1939. Práce rozebírá skutečnosti, které vedly k nárůstu antisemitských projevů v akademickém prostředí v meziválečném Polsku. Dále popisuje násilné činy nacionalistických studentů vůči židovským studentům. V práci je znázorněn i postoj polského státu k židovským studentům, především ve spojitosti s provládním blokem. Zmiňuji zde i požadavky endecké mládeže ve formě zavedení zákonů numerus clausus, numerus nullus a lavicového ghetta.

Klíčová slova: antisemitismus, Polsko, vysoká škola, numerus clausus, numerus nullus, lavicové ghetto

Summary

The aim of this text is analyze problems occurrence anti - semitism on high school in Poland in years 1935 – 1939. Text construes matter that the led to growth anti - Semitic manifestations in academic environment in interwar Poland. Further describes acts of violence nationalist students in the face of Jewish students. In work is visible and posture Polish of the state to Jewish students, above all in connection with run block. Mention in passing here and requirements nationalist youth in practice introduction laws numerus clausus, numerus nullus plus benches ghettos.

Keys words: anti-semitism, Poland, university, numerus clausus, numerus nullus, benches ghetto

Prohlašuji

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

v Pardubicích dne 30. 6. 2009

Zdeněk Fukala

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval své rodině, že mě podporovala při mém studiu. Dále bych rád vyjádřil díky svému vedoucímu bakalářské práce, za jeho ochotu a trpělivost během konzultací a kontrole bakalářské práce. Na závěr bych chtěl poděkovat Pavlíkovi za korekturu a morální podporu.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Období meziválečného Polska s důrazem na postavení židovské menšiny do roku 1930.....	3
2. 1. Znovunabytí polské státnosti.....	3
2. 2. Malá ústava.....	4
2. 3. Židovské pogromy ve válečných letech 1918 – 1920.....	5
2. 4. Mały traktat wersalski (Malá versailleská smlouva), akt uznání menšin v Polsku.....	6
2. 5. Březnová ústava.....	8
2. 6. Okolnosti vedoucí ke květnovému převratu v roce 1926.....	10
2. 7. Květnový převrat a vznik „sanačního režimu“.....	11
2. 8. Tábor velkého Polska – OWP, konsolidace nacionálních myšlenek v Polsku, zostření postoje k židovským záležitostem.....	14
3. Charakteristika studentského prostředí ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století...	16
4. Studentské organizace a jejich politická orientace, vztah ke studentům „Mojžíšova vyznání“.....	19
5. Projevy antisemitismu na vysokých školách v první polovině třicátých let v Polsku.....	23
5. 1. Snaha o ústavní zavedení numeru clausu.....	23
5. 2. Mučedník, aneb co zapříčinila smrt Stanisława Waclawského.....	24
6. Reforma vyššího školství – nová akademická ústava z roku 1933.....	26
7. Smrt Józefa Piłsudského.....	29
8. „Lavicové ghetto“ – vpravo Polák, vlevo Žid.....	30
8. 1. Snahy o zavedení lavicového ghetta – endecké incidenty, výtržnosti, útoky.....	30
8. 2. Blokáda budov vysokých škol v Polsku nacionálními studenty v akademickém roce 1936 / 1937, jako projev „lavinového efektu“ v studentských řadách.....	34
8. 3. Sblížení nacionalistů se sanačním režimem.....	35
8. 4. Rektorská nařízení o ustanovení lavicového ghetta na vysokých školách v akademi- ckém roce 1937/1938.....	36
8. 5. „Čestné lavice“ - obrana Židů proti lavicovému ghettu.....	39
9. Gradace protizidovských akcí na vysokých školách v akademickém roce 1937/1938.....	42
10. Rezoluce Tábora národního sjednocení a jejich odraz ve vztahu k vysokým školám.....	46
11. Poslední požadavek endecké mládeže – snaha eliminovat židovský živel na vysokých školách v Polsku.....	47
11. 1. Vraždy Karola Zellermyera a Samuela Powellera a Markuse Landesberga.....	47
12. Závěr.....	50

1. Úvod

Povahu tématu mé práce celkem dobře vystihuje věta z novinového článku Piastu z roku 1934 „... *odvěký obyvatel této země, polský chłop (rolník, sedlák), nemá přístupu do pokladnice polské vědy, jelikož mu Žid přivandrovalec zatarasil cestu*“.¹ Ona věta poukazuje na problematiku výskytu antisemitismu ve vysokém školství v Polsku v období tzv. Druhé republiky. Fenomén antisemitismus spojeného s akademickou půdou lze v tomto státě pozorovat už v první polovině let dvacátých. Avšak jeho opravdová podoba se začala projevovat až ve třicátých letech. Má práce se zaměřuje na projevy antisemitismu na polských univerzitách a vysokých školách v období mezi rokem 1935 až 1939. Přičemž v ní provádím analýzu problematiky daného prostředí v určitém časovém úseku.

Pro sepsání práce jsem použil dostupná ucelená polská periodika Kurier Poranny (polostátní denník) a Gazeta Polska (neutrální denník), které se nacházejí ve fondu Slovanské knihovně a Národní knihovny. Dalšími tištěnými prameny, které mi posloužily k nabytí informací, byly knihy *Wspomnienia* od Ludwika Krzywického, jež v té době působil jako profesor na varšavské univerzitě, a edice pramenů od Rafała Żembrowského *Dzieje Żydów w Polsce*. Posledním pramenem tohoto typu je kniha od Ryszarda Gańsynce, profesora jež působil na Univerzitě Jagellonské, *Sprawa numerus clausus i jej zasadnicze znaczenie*.

Knihy Wojciecha Rozskowského *Najnowsza historia Polski 1918 - 1945* mi pomohla orientovat se v dějinách meziválečného Polska. Z této knihy se lze mimo jiné dovědět mnoho zajímavých informací spojených s kulturním prostředím v meziválečném Polsku. Do své práce jsem zapojil i knihu Normana Daviese *Polsko: Dějiny národa ve středu Evropy*, jež popisuje obecné dějiny Polska. Při práci s touto knihou jsem musel často konfrontovat informace v ní zmíněné, jelikož jsem si nebyl vždy stoprocentně jistý jejich správností.

Z českých publikací zabývajících se polskými dějinami jsem si vybral knihu Michala Kubáta *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*, ve které vysvětluje politický vývoj moderního Polska, a byla pro mě důležitá zejména při čerpání politologických informací týkajících se období Druhé republiky.

¹ PELLAR, Štěpán. *Hrdi orli ve smrtelném ohrožení: Polské stereotypizované vidění moderního světa*. Praha, 2009, s. 159. ISBN978-80-7363023.

Z polských publikací, které měly pro mě stěžejní význam, uvádím tyto tři, od autorů: Natkowska, Pilch, Majchorowski. První kniha² se věnuje antisemitismu na varšavských vysokých školách v třicátých letech. Druhá publikace³ se zabývá studentským politickým prostředím od roku 1932 až do roku 1939. Ta je především pro mě z hlediska informačního cenná, jelikož v ní je zobrazeno široké spektrum politických studentských hnutí v Polsku ve třicátých letech. Majchorowského kniha *Polska myśl polityczna 1918 - 1939* je zaměřena na fenomén nacionalismu v meziválečném Polsku, který jde ruku v ruce s polskými dějinami od roku 1918 až do roku 1939.

Další inspirativní knihou, novinkou na českém knižním trhu, je kniha Štěpána Pellara nesoucí název *Hrdí orli ve smrtelném ohrožení*. Ta čtenáře seznamuje s vnímání stereotypu polského Žida v polském státě v průběhu devatenáctého a dvacátého století.

V práci jsem použil také studie uvedené v periodiku Polin, které se zabývá historií židovského národa v Polsku, vydávaného britským nakladatelstvím Littman.

Práce je členěna chronologicky do jednotlivých let. V české odborné literatuře není toto téma zpracované.

² NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999. ISBN 83-85888-16-0.

³ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972.

2. Období meziválečného Polska s důrazem na postavení židovské menšiny do roku 1930

Pro pochopení událostí, spojených s projevy antisemitismu na vysokých školách v Polsku v druhé polovině třicátých let, je nutné znázornit postuláty z let dřívějších, které onu situaci zapříčinily.

2. 1. Znovunabytí polské státnosti

Kapitulací Německa 11. listopadu 1918 de facto skončila první světová válka. S tímto datem je spojeno i obnovení státnosti Polska po sto dvaceti třech letech od doby, kdy bylo definitivně dokončeno jeho rozdělení do tří záborových oblastí - německé, ruské a rakousko-uherské.

Dne 10. listopadu 1918 se vrátil z magdeburské pevnosti, kde byl internován německými úřady v průběhu první světové války, do Varšavy Józef Piłsudski, muž, jenž byl uznáván celým tehdejším politickým spektrem. Levice ho ctily za jeho bojové činy v průběhu války a jeho socialistického mládí, opředené legendami, pro pravici znamenal autoritativní osobu, jejíž politická koncepce se shodovala s koncepcí pravicových skupin – zabránění revoluční anarchie. 12. listopadu přijal Piłsudski židovskou delegaci, která mu představila své dezideráty.⁴ Po jeho návratu mu byla prostřednictvím Regentské rady (Rada Regencyjna) předána vláda za souhlasu všech politických stran, kromě revoluční levice. Druhý den vydala Rada dekret, v němž se podřizovala Piłsudskému, de iure mu tím předala státní moc a 14. listopadu se rozpustila,⁵ zároveň mu bylo uděleno i vrchní velení nad polským vojskem. V dekretu bylo uvedeno, že předání moci Národní vládě (Rząd Narodowy) Piłsudským proběhne v momentě jejího vzniku.⁶ Nótu o restaurování Polského státu poslal Piłsudski 16. listopadu 1918 všem bojujícím i neutrálním státům.⁷ Dalším důležitým dokumentem byl dekret ze dne 22. listopadu 1918, druhý dekret, jež Piłsudski vydal. První vydal dne 14.

⁴ ŻEBROWSKI, Rafał. *Dzieje żydów w Polsce: Wybór tekstów źródłowych 1918-1939*. Warszawa 1993, s. 7. ISBN 83-85888-01-2.

⁵ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 38. ISBN 80-7363-079-6.

⁶ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 53. ISBN 978-83-7311-991-8.

⁷ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 37. ISBN 80-7363-079-6.

listopadu jako svolání k národu. Druhý dekret formuloval státní zřízení polského státu a stal se jakousi „kvaziústavou“.⁸

Tento krátký, osmičlankový, dekret měl klíčovou funkci. Piłsudski se v něm, podobně jako Kościuszko při povstání v roce 1794, jmenoval Prozatímním náčelníkem státu. V souladu s kościuszkovou tradicí měla funkce Náčelníka stejné kompetence. Prozatímní náčelník státu disponoval nejvyšší výkonnou a zákonodárnou mocí. Jmenoval vládu, ta se zodpovídal přímo jemu. Schvaloval vládní návrhy zákonů včetně státního rozpočtu. Tyto pravomoci byly svěřeny Piłsudskému, až do doby než byl svolán Ústavodárný Sejm, který vzešel z demokratických přímých a všeobecných voleb.⁹ Tato funkce, dle obsahu pravomocí, se jeví skoro diktátorsky.¹⁰

Dalším krokem, jenž měl symbolizovat stabilitu státu, byly volby do Ústavodárného Sejmu, které se konaly dne 26. listopadu 1919. Z těchto voleb nevyšla žádná politická strana s většinovou převahou hlasů. Pravice, střed i centrum získaly okolo třiceti procent mandátů. Nejvíce křesel získal poslanecký klub Svaz národně lidový (Związek Ludowo Narodowy), čili národně demokraticky, endecky,¹¹ orientovaný klub, sto čtyřicet mandátů. Kupříkladu židovský klub si odnesl z těchto voleb jedenáct mandátů.¹² Z toho lze vyvodit, že politický boj mezi různými frakcemi byl velmi dramatický, a je zde vidět fragmentárnost politického spektra po roce 1918.

2. 2. Malá ústava

Po volbách do Ústavodárného Sejmu nastal čas, kdy měla být předána funkce Prozatímního náčelníka státu do rukou maršálka (předsedy) Sejmu. Avšak ihned nato obdržel zpět tuto funkci Piłsudski, tentokrát bez přívlastku prozatímní a z vůle Sejmu. Návrh tohoto usnesení podepsaly jednomyslně všechny politické frakce. Tento akt je pak v dějinách znám pod názvem Malá ústava (Mała Konstytucja). Má podobný charakter jako dekret vydaný Piłsudským ze dne 22. listopadu a potvrzuje prozatímní stav této ústavy do doby, než bude

⁸ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 39. ISBN 80-7363-079-6.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 55. ISBN 978-83-7311-991-8.

¹¹ Národní demokraté byli často nazýváni endecky podle prvních dvou písmen N a D.

¹² ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 60-61. ISBN 978-83-7311-991-8.

vytvořená regulérní nová konstituce.¹³ Hlavní předností Malé ústavy bylo, že tuto principiální listinu státu schválil Ústavodárný Sejm a ne výkonná moc zastoupená jedinou osobou. V teoretické rovině, se projevila Malá ústava formálním zbavením moci Náčelníka státu. Nedisponoval mocí zákonodárnou a pravomocí rozpouštět parlament. V praxi však skutečnost byla jiná. Piłsudski se nesmířil s omezením moci, jelikož jeho pozice vůči Sejmu nebyla tak silná, jak by tomu nasvědčovaly ústavní články. Dalším faktorem, jenž posiloval postavení Piłsudského bylo vedení války k vytvoření státních hranic, jelikož jak jsem již zmiňoval, Sejm přiřkl funkci vrchního velitele polské armády Piłsudskému. De facto měl větší pravomoci v období válečného stavu než v dobách míru.

2. 3. Židovské pogromy ve válečných letech 1918-1920

Zde bych rád trochu přiblížil na několika příkladech postavení Židů v průběhu bojů o vytvoření polských státních hranic. Především se jedná o chování polských vojáků během vojenských operací.

Jednou ze tří charakteristik státu podle P. Rosůlka je, že stát musí řídit společnost obývající geograficky ohraničené území.¹⁴ Avšak tuto charakteristiku při obnově své státnosti Polsko nesplňovalo, jelikož vedlo více sporů se svými sousedy o stanovení hranic, které vyvrcholily v povstání nebo válečné konflikty. Byly to například konflikty o sporná území s nově vzniklým Československým státem, tzv. sedmidenní válka, boje s krátce trvající Západoukrajinskou lidovou republikou, válka s Litvou nebo polsko-ruská válka.

Při některých válečných operacích docházelo k židovským pogromům, mimo jiné ze strany polských vojáků. Jedním z hlavních protagonistů židovských pogromů při bojích o hranice byl generál Józef Haller. Tento vysoký důstojník nově vzniklé polské armády podporoval národně demokratickou politiku KNP – Komitet Narodowy Polski (Polský národní výbor) v Paříži, tento výbor ještě zmíním v části práce zabývající se Malou versailleskou dohodou. Haller byl židovskými pamětníky označován za největšího trýznitele se svými tzv. modrými divizemi, nebo také hallerčíky.¹⁵ Neméně slavná osoba, jež během potlačení německého povstání ve Velkopolsku se svými vojáky tyranizovala Židy, byl generál

¹³ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 43. ISBN 80-7363-079-6.

¹⁴ CABADA, Ladislav, KUBÁT, Michal a kolektiv. *Úvod do studia politické vědy*. Praha, 2002, s. 46. ISBN 80-86432-41-6.

¹⁵ PELLAR, Štěpán. *Hrdi orli ve smrtelném obklíčení: Polské stereotypizované vidění moderního světa*. Praha, 2009, s. 203. ISBN 978-80-7363023-2.

Dowbór-Muśnicki. K jejich praktikám patřilo například vyhazování Židů z jedoucího vlaku, nebo tzv. civilizování, kdy vojáci uřezávali bajonety Židům vousy v přítomnosti rozrušeného davu a za nečinného přihlížení policie.¹⁶

Dalším problémem, jenž nastal po znovuoobnovení Polska, byla neustálá obava o spolčování Židů s protivníky polského národa např. Němci, Rusy, Ukrajinci. Příkladem toho může být konflikt, který se udál v listopadu 1918 ve Lvově. První den tohoto měsíce vypukly boje mezi Poláky a Ukrajinci. Na vzniklé nepokoje reagovali Lvovští Židé vytvořením, stejně jako na jiných místech tzv. Židovského výboru pro veřejnou bezpečnost, který proklamoval striktní neutralitu.¹⁷ Obě bojující strany uznaly neutrální postoj komitétu, i když měly tendence získat výbor na svou stranu. V průběhu bojů došlo ke zmatečné situaci. V listu zvaném Pobudka (Impuls) se objevila zpráva, otištěná dne 17. listopadu o neutrálních Židech. Ti prý se údajně měli dopustit střelby na polské vojáky. Avšak podle očitého svědka Lvovských událostí z listopadu 1918 dr. Josefa Tannenbauma šlo ve skutečnosti o Židy, kteří pronásledovali ukrajinské, rabující bandy. Autor článku dále informoval o nalezení židovského skladiště zbraní, střelbě na civilisty a rabování katolických obchodů. Následně uvedla redakce Pobudky, že článek zaslala tisková kancelář vojenského velitelství. Po porážce ukrajinských oddílů byla Židovská domobrana dána pod zámek. A po šest dní trvalo zabíjení a rabování v obchodech a bytech v židovské části města. Výsledkem pogromů bylo 72 mrtvých, 443 raněných, 3620 rodin nahlásilo škody.¹⁸ Postoj vlády k těmto událostem vyzněl do ztracena, nebo byly Lvovské události dávány některými členy Sejmu za vinu Židům, kvůli jejich zmíněnému stereotypnímu přesvědčení o spolčování s nepřítelem.

2. 4. Tzv. Mały traktat wersalski (Malá versailleská smlouva), akt uznání menšin v Polsku

Tato smlouva byla součástí mírových smluv podepsaných ve Versailles dne 28. června 1919.¹⁹ Onu listinu signovali za polský stát dva představitelé premiér Ignacy Paderewski a předseda KNP Roman Dmowski. Než přejdu k samotným článkům smlouvy, rád bych zmínil něco málo k tomuto výboru a osobě Dmowského, jelikož tato osoba hraje velmi důležitou roli

¹⁶ PELLAR, Štěpán. *Hrdí orli ve smrtelném obklíčení: Polské stereotypizované vidění moderního světa*. Praha, 2009, s. 208. ISBN 978-80-7363023-2.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Tamtéž s. 208-209.

¹⁹ TOMASZEWSKI, Jerzy. *The Civil Rights of Jews in Poland 1918 – 1939*. In: Polin. 1994, s. 116. ISBN 978-1-904113-22-5.

v následném politickém dění, které mělo vliv na antisemitské projevy na území vysokých škol i mimo ně.

Roman Dmowski (1864-1939) je považován za otce moderního polského nacionalismu.²⁰ Narodil se na varšavském předměstí Praga v chudší měšťanské rodině. Středoškolské vzdělání dokončil na ruském gymnáziu ve Varšavě. Zde také pokračoval ve studiu na univerzitě (ruské) v oboru přírodní vědy. Jeho počáteční politická aktivita je spojena s rokem 1892. Tehdy se účastnil studentských vlasteneckých demonstrací – i aktivně, organizoval je, za což byl posléze odsouzen k vyhnanství. Avšak o rok později už zakládá, po návratu do Polska v dubnu 1893, tzv. Národní ligu, z které se později utvořila politická strana Národní demokracie. V prvním roce I. světové války založil, již zmiňované KNP. Tento výbor se snažil v průběhu války lavírovat mezi mocnostmi v zájmu polské otázky.²¹ Jak již bylo zmíněno, výbor zastupoval Polský stát na pařížské mírové konferenci. Roman Dmowski se stal ministrem zahraničí po rekonstrukci vládního kabinetu premiéra Witose 27. října 1923. Bylo to naposledy, kdy Roman Dmowski získal vysokou funkci ve správě státu.²² Nelze taky říci, že by se podílel v průběhu dvacátých a třicátých let aktivně na stranické politice, mimo akt založení tzv. Tábora velkého Polska (Obóz Wielkiej Polski) 4. prosince 1926,²³ ale o tom až v podkapitole Události po květnovém převratu. K národnostním menšinám neměl v průběhu svého politického života nikdy kladný vztah. Zastával názor, že je třeba slovanské menšiny v Polsku asimilovat ve všech směrech. V postoji k Židům byl zarputilý antisemita, jenž propagoval myšlenku židovské emigrace z Polského státu. Z jeho díla lze uvést *Myšlenky novodobého Poláka* (1903), jenž jest manifestem a politickou základnou nacionálního hnutí v Polsku. V této knize zmiňuje své požadavky na polonizaci národnostních menšin v Polsku nepřátelství vůči Židům. Roku 1931 napsal povídku *Dědictví*, ve které popisuje útoky zednářů, jenž jsou organizováni Židy, na hlavního hrdina jeho blízké. Kniha vyšla pod pseudonymem Kazimierz Wybranowski.²⁴

Ve smlouvě uzavřené mezi spojeneckými a přidruženými vládami²⁵ na straně jedné a Polskem na straně druhé se dovídáme, že v prvním článku smlouvy se Polský stát zavazuje

²⁰ DAVIES, Norman. *Polsko: Dějiny národa ve středu Evropy*. Praha, 2003, s. 140. ISBN 80-7260-083-4

²¹ Tamtéž s. 141.

²² ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 152. ISBN 978-83-7311-991-8.

²³ MAJCHOROWSKI, Jacek M.: *Polska myśl polityczna 1918-1939: Nacjonalizm*. Warszawa, 2000, s. 6, ISBN 83-869199-95.

²⁴ Tamtéž, s. 23.

²⁵ Hlavní vliv na výsledky uzavřených smluv ve versaillských mírových smlouvách, takže i na Malou versailskou smlouvu, měla tzv. Rada deseti. To byli čelní politikové Dohody se svými ministry zahraničí.

dodržovat následující druhý až osmý a to tím, že budou považovány za zásadní. Polsko tedy nebude mít ústavu, zákony nebo vládní nařízení, jež by byly v rozporu s tímto dokumentem. Ve zmíněných člancích se lze dočíst, že Polský stát se zaručuje chránit životy a svobodu svých občanů bez rozdílu pohlaví, národnosti, jazyka, rasy nebo náboženského vyznání. Dále zde je uvedena náboženská svoboda. Všichni obyvatelé polského státu mají právo na svobodu vyznání, náboženské praktiky veřejné i soukromé, pokud nejsou v rozporu s veřejným pořádkem nebo dobrými mravy. Vzhledem k tématu mé práce je zajímavý článek číslo sedm. V něm se praví, že obyvatelé Polského státu mají právo požívat veškerých občanských práv, tím se rozumí i práva na vzdělání, včetně vysokoškolského. Další článek zaručuje svobodné užívání jakéhokoliv jazyka v záležitostech soukromých, obchodních, v tisku, náboženských nebo na veřejných shromážděních. Artikul jedenáctý je pro židovskou menšinu v této smlouvě zásadní. V něm polský stát garantuje, že Židé nebudou nuceni v den šábesu do žádných aktivit, které by byly v rozporu s jejich náboženskými nařízeními. Poslední článek, který bych chtěl uvést, je dvanáctý. V něm ujistňuje Polsko Společnost národů, že články uvedené v dohodě nebudou měněny bez jejího souhlasu. Článek dvanáctý vypověděl Polský stát v roce 1934, po přistoupení Sovětského svazu do Společnosti národů a po vypovězení členství v tomto celku Německem.

Po hlasité diskusi na parlamentní půdě ratifikoval Polský stát smlouvu o menšinách dne 31. července 1919.²⁶ Zároveň byla přijata i versailleská dohoda. Na Malou versailleskou smlouvu se v pozdějších dobách Židé odvolávali častěji než na ústavu z března 1921.²⁷

2. 5. Březnová ústava

Schválení polské ústavy představuje v polských dějinách další z mnoha politických bojů. Zde se především jedná o boj mezi pravicovými a levicovými stranami. Jelikož oba politické bloky přišly s rozdílnými koncepcemi na vytvoření právního charakteru státu.

Pro srovnání uvádím některé rozdílné body v návrzích, které přednesly oba politické bloky jako jejich hlavní zástupci. Levicovou koncepci ústavy navrhli v Ústavodárném sejmu polští socialisté (Polska Partja Socialistyczna – PPS) s lidovci (Polska Strona Ludowa

Ostatní státy neměly přílišného vlivu na výsledná ujednání. NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století I. Praha*, 2000, s. 7. ISBN80-902261-4-0. Proto Dmowski nemohl prosadit svůj nesouhlas proti tomuto ujednání.

²⁶ ŻEBROWSKI, Rafał. *Dzieje żydów w Polsce: Wybór tekstów źródłowych 1918-1939*. Warszawa 1993, s. 15. ISBN 83-85888-01-2.

²⁷ PELLAR, Štěpán. *Hrdi orli ve smrtelném obklíčení: Polské stereotypizované vidění moderního světa*. Praha, 2009, s. 157. ISBN 978-80-7363023-2.

„Wyzwolenie“ – PSL).²⁸ Dle jejich návrhu měl být Polský stát lidovou republikou, kde by se občané podíleli na spravování státu, k tomu by sloužil systém referend. Prezidenta by polští občané volili přímou volbou. Ve vztahu států k církvi prosazoval tento politický blok definitivní odluku. Mimo již zmiňované PPS a PSL podpořili tuto koncepci ústavy židovští poslanci.²⁹

Koncepce pravicového bloku a centristů požadovala, aby Polský stát byl parlamentární republikou. Přičemž parlament měl být dvoukomorový (poslanecká sněmovna a senát, tvořen z části virilisty). Prezidentskou volbu řešila tato koncepce nepřímou cestou, čili hlavu státu měl volit Sejm. K přímému rozhodování občanů tato představa zaujímala negativní postoj. Oproti první koncepci, se zastánci této linie dožadovali spojení církve se státem.³⁰

Po dlouhých debatách obě strany uzavřely kompromis. Dohoda mezi pravicí, centristy a levicovými stranami byla uzavřena na úkor levice. Konstituce redukovala práva senátu, prezident byl volen nepřímou cestou.

Ústava vešla v platnost dne 17. března 1921. Skládala se ze sedmi částí. Polsko ve své konstituci uvádí katalog práv a svobod, které se vztahují na občany Polského státu, bez rozdílu národnosti, rasy, náboženského vyznání. V ústavě se také praví, že národnostní menšiny mají právo na zachování své národní identity. Dále tyto menšiny mají právo na zakládání institucí, organizací, používání svého jazyka.³¹ V poslední části ústavy je zmíněno, že dosavadní zákony, nařízení nebo instituce, jež jsou v rozporu s březnovou ústavou, budou předány legislativním orgánům, které je do roka mají sladit s ústavním zákonem. Díky tomuto prohlášení vznikla řada problému, které stát musel řešit. Protože v různých částech Polska ještě platily záborové zákony a nařízení, rozcházející se s konstitucí. Například v ruském záboru to byly diskriminační zákony vůči Židům, nebo v rakouském záboru nařízení zakazující používání hebrejštiny nebo jazyka jidiš na veřejnosti.³² Z toho vyplývá, že ústava nepopírala dosavadní právní ustanovení, diskriminující židovskou menšinu. Oba příklady

²⁸ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 100. ISBN 978-83-7311-991-8.

²⁹ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 48. ISBN 80-7363-079-6.

³⁰ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 48. ISBN 80-7363-079-6.

³¹ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 102. ISBN 978-83-7311-991-8.

³² TOMASZEWSKI, Jerzy. *The Civil Rights of Jews in Poland 1918 – 1939*. In: Polin. 1994, s. 122. ISBN 978-1-904113-22-5.

nesrovnalostí mezi ústavou a právních pozůstatků záborového období byly vyřešeny až na počátku roku 1929.³³ Doba platnosti ústavy se omezila na pouhých pět let.

2. 6. Okolnosti vedoucí ke květnovému převratu v roce 1926

Demokratické uspořádání Polského státu nemělo dlouhého trvání. Důvodů, které zapříčinily pád demokratického zřízení, je hned několik. Pokles ekonomické stability, společnost v Polsku byla značně diferencovaná a to jak z hlediska národního, tak i pohledu politického. Fragmentárnost politické sféry v těchto letech a nedostatečně zažitě demokratické principy zapříčinily časté střídání vládních kabinetů.

Jedním z problémů, se kterým se Polský stát v těchto letech potýkal, byla ekonomická situace. Finance států se nacházely v nepřehledném stavu. Podobně jako v Maďarsku nebo Německu došlo v Polsku v roce 1923 k hyperinflaci.³⁴ Stabilizační proces v ekonomice zaznamenalo Polsko v následujícím roce. Tehdy vládní úřad Władysława Grabského zavedl polský zlotý, čili novou měnu, o jejíž kurs se starala nová národní banka (Bank Polski). Státní rozpočet byl definitivně stabilizován až v roce 1926.

Národnostní složení polského státu přinášelo v období Druhé republiky v určitých etapách napjaté situace. V Polsku, podle sčítání lidu z roku 1921, žilo okolo šedesáti devíti procent Poláků, čtrnáct procent Ukrajinců, osm procent Židů, čtyři procenta Němců a stejný podíl Bělorusů. Toto sčítání lidu nebylo kompletní. Jelikož sčítání nezahrnovalo obyvatele všech částí Polska a navíc kritéria v něm definovaná nevedla k přesným výsledkům o podílu národnostních menšin v Polském státě.³⁵ Proto bývá v literatuře udáván údaj o počtu židovské populace v Polsku okolo desíti procent. Přičemž v některých městech, například ve vojvodství lublinském, volyňském, vilenském, novohradském a v Polesí, tvořila židovská populace nadpoloviční většinu počtu obyvatel.

Vztah vlády k národnostním menšinám se postupně měnil. Původně liberálně nastavená politika k menšinám, se změnila v roce 1923 - tehdy v dubnu vláda Sikorského nastartovala proces ohraničení práv menšin. Zde, vzhledem k židovským studentům, se objevila první snaha uzákonit, v červenci 1923, zavedení regulačního zákona numerus

³³ TOMASZEWSKI, Jerzy. *The Civil Rights of Jews in Poland 1918 – 1939*. In: Polin. 1994, s. 122. ISBN 978-1-904113-22-5.

³⁴ DAVIES, Norman. *Polsko: Dějiny národa ve středu Evropy*. Praha, 2003, s. 130. ISBN 80-7260-083-4

³⁵ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 120. ISBN 978-83-7311-991-8.

clausus, který by proporcionálně stanovil počet studentů Židů k studentům Polákům, jež mohli být přijati na vysoké školy. Tento zákon nakonec nebyl schválen díky levici, části centristických poslanců a především zástupců národnostních menšin, i když na začátku třicátých let se bouřlivě debatovalo o jeho zavedení. Jedním z aktivních protivníků uzákonění numeru clausu byl dr. Ryszard Ganszyniec profesor na Lvovské Univerzitě Jana Kazimíra.

Uváděl, že onen zákon je pro společnost demoralizující, zvláště pro inteligenci. Může taky vytvořit u polské mládeže elitářské tendence. A slouží jako negativní precedens v jiných oblastech života občanů Polského státu. Proto bojuje proti numeru clausu judaeorum jako člověk, inteligent, učitel a především Polák. Problém viděl především v přeplněných posluchárnách. Řešením mělo být lepší financování škol ze státního rozpočtu.³⁶

K pádu demokratického zřízení přispěl morální úpadek polské politiky. Jedná se především o atentát na čerstvě zvolenou hlavu polského státu Gabriela Narutowicze. První prezidentské volby, které se konaly na počátku prosince 1922.³⁷ 9. prosince představily parlamentní strany v Národním shromáždění (Zgromadzenie Narodowe) pět kandidátů.³⁸ Z voleb vyšel vítězně lidovecký kandidát Narutowicz, jenž porazil, v pátém kole hlasování Národního shromáždění, pravicového kandidáta Zamoyského. Ihned po skončení volby prezidenta, zaútočil endecký tisk na zvolení Narutowicz. Vytýkal mu především jeho kosmopolitní smýšlení, protináboženský postoj. Velkým trnem v oku pravice byla podpora Židů v Polsku nově zvoleného prezidenta. Po štvavé akci endeckého tisku, po manifestacích, které byly proti Narutowiczovi uspořádané, dne 16. prosince při zahájení výstavy ve Varšavě vystřelil Eligiusz Niewiadomski, ideově spjatý s endeckými myšlenkami, na prezidenta.³⁹

Jestliže shrneme problémy, které jsem zde uvedl, přidáme k nim nárůst autoritářských režimů v Evropě. Lze pak očekávat, že nastane změna, která se bude snažit vyřešit stávající nepříznivou situaci ve státě, prudkým cíleným řezem, jenž nebude veden demokratickým směrem.

³⁶ GANSZYNIEC, Ryszard: *Sprawa numerus clausus i zasadnicze jej znaczenie: Antysemityzm akademicki jako objaw antysemityzmu społecznego*. Lvov, 1925, s. 61-62.

³⁷ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 147. ISBN 978-83-7311-991-8.

³⁸ Piłsudský odmítl kandidovat na prezidenta, protože se domníval, že březnová konstituce svými články omezuje pravomoci prezidenta. ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 144. ISBN 978-83-7311-991-8.

³⁹ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 146. ISBN 978-83-7311-991-8.

2. 7. Květnový převrat a vznik „sanačního režimu“

Onen prudký a cílený řez v uspořádání polského státu provedl ve dnech 12. - 15. května 1926 Józef Piłsudski. Společně s částí vojska, která mu byla věrná, provedl státní převrat. Po několikadenních bojích muselo vládní vojsko kapitulovat. Zajímavá je shoda náhod, jež se tehdy udála. Kdyby socialistické odbory železničářů nevyhlásily celostátní stávkou, mohlo se daleko početnější vládní vojsko rychleji zformovat a přesunout do hlavního města. Kde díky štěstěně, která opět stála při Piłsudském, podařilo pučistům obsadit strategické budovy ve Varšavě. S kapitulací vládního vojska podal demisi i druhý prezident Rzeczypospolitej Stanisław Wojciechowski.⁴⁰ Ten své kompetence, v souladu s ústavou, předal maršálkovi Sejmu Macieji Ratajovi.⁴¹ Předseda parlamentu zas na oplátku uznal Piłsudského ústavní postavení a prohlásil, že nová vláda bude sestavena za souhlasu maršála. Tím se de facto potvrdil převratový status quo.⁴² Nový vládní kabinet vznikl pod vedením muže, kterému Piłsudský věřil, Kazimierza Bartla. 31. května 1926 svolal předseda Sejmu Rataj Národní shromáždění, které mělo volit nového prezidenta. Hlavou státu byl zvolen „překvapivě“ Józef Piłsudki. Volili ho především zástupci levice, část centristů, zástupci německé a židovské menšiny.⁴³ Zvolením Piłsudského do funkce prezidenta 31. května potvrdil polský parlament legitimnost květnového převratu⁴⁴. Piłsudski však funkci odmítl s odvoláním, že březnová konstituce oklešťuje pravomoci prezidenta. Druhý den, 1. června se Národní shromáždění opět sešlo k volbě hlavy států. Piłsudský navrhl shromáždění svého kandidáta, Ignace Moścického, jehož mládí bylo podobně jako Piłsudského spojeno s aktivitami v PPS. V druhém kole voleb porazil Moścický pravicového kandidáta Bnińskiego. Třetím a zároveň posledním prezidentem Druhé republiky se stal Ignacy Mościcki.⁴⁵

K završení událostí spojených s květnovým převratem a vznikem sanačního režimu je třeba zmínit ústavní novelu ze dne 2. srpna 1926. Úprava březnové konstituce spočívala především v posílení vládní a prezidentské moci nad parlamentární, čili zákonodárnou. Prezident měl právo rozpouštět Sejm, pokud to vláda navrhla. Navíc získal i rozpočtové

⁴⁰ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 218. ISBN 978-83-7311-991-8.

⁴¹ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 55. ISBN 80-7363-079-6.

⁴² Tamtéž.

⁴³ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 220. ISBN 978-83-7311-991-8.

⁴⁴ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 55. ISBN 80-7363-079-6.

⁴⁵ Ignacy Mościcki byl zvolen znovu o sedm let později v roce 1933. Jeho druhé prezidentské funkční období však ukončila druhá světová válka.

kompetence. Ústavní změny ztížily Sejmu vyjadřování nedůvěry vládnímu kabinetu. Teoreticky srpnová novela nenarušila hlavní principy parlamentárního režimu,⁴⁶ v praxi však situace vypadala zcela jinak. Jelikož sanace, vláda sestavena se souhlasem Piłsudského, který se v ní osobně účastnil funkcí premiéra a ministra obrany, neměla až do voleb v roce 1928 většinu v Sejmu.

Sanačnímu vládnímu táboru chybělo po převratu politické zázemí. Tuto propast vyplnila politická strana opírající se o osobu a autoritu Piłsudského, tzv. Nestranický blok pro spolupráci s vládou (Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem – BBWR).⁴⁷ Blok však nebyl úspěšný ve volbách v roce 1928.⁴⁸ Proti BBWR se v roce 1929 vytvořila opoziční koalice tzv. Centrolew v němž byli zastoupeni představitelé levicových a zároveň centristických stran.

U těchto dvou politických bloků bych rád blíže popsal, jak dopadlo jejich měření sil, jelikož z toho pak vyplývá politická praxe pro vládního seskupení BBWR a jeho nástupce Táboru národního jednoty (Obóz Zjednoczenia Narodowego – OZN nebo OZON).⁴⁹ Konflikty mezi vládou a opozicí v Sejmu většinou narůstaly. K vyvrcholení těchto sporů došlo v září 1930. V témže roce prezident Mościcki rozpustil v reakci na kongres Centrolewu obě komory parlamentu a vyhlásil předčasné parlamentní volby. Státní moc vzhledem k velké popularitě Centrolewu v rozporu se zákonem pozatýkala vůdce parlamentní opozice a ti byli uvězněni v brestské vojenské pevnosti.⁵⁰ Předčasné volby pak proběhly v atmosféře strachu, zastrašování, šikany. Nelze tedy říci, že by se jednalo o svobodné volby. I když v těchto volbách zvítězila BBWR, i přes nedemokratický charakter voleb nezískal provládní blok ústavní dvoutřetinovou většinu parlamentních křesel. Za BBWR se dostali do Sejmu dva poslanci židovské národnosti.⁵¹ Po těchto volbách ztratila parlamentní opozice většinu v Sejmu i v Senátu. Důsledkem nedemokratických voleb v roce 1930 bylo, že parlament se

⁴⁶ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 57. ISBN 80-7363-079-6.

⁴⁷ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 237. ISBN 978-83-7311-991-8.

⁴⁸ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 57. ISBN 80-7363-079-6.

⁴⁹ Pro vládní blok založený roku 1937 plukovníkem Adamem Kocem. Někdy bývá v literatuře označován trochu posměšně OZON.

⁵⁰ KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 57. ISBN 80-7363-079-6.

⁵¹ PELLAR, Štěpán. *Hrdi orli ve smrtelném obklíčení: Polské stereotypizované vidění moderního světa*. Praha, 2009, s. 203. ISBN 978-80-7363023-2.

čím dál méně často scházel, ztrácel na svém významu. Hlavní moc získal ve státě prezident Mościcki (a za ním maršál Piłsudski), jenž de facto vládl pomocí dekretů s mocí zákona.⁵²

2. 8. Tábor velkého Polska – OWP, konsolidace nacionálních myšlenek v Polsku, zostření postoje k židovským záležitostem

Ustálení sanační vlády a její první kroky způsobily dezorientaci a evoluci v Národní demokracii. Jelikož po květnovém převratu začala podporovat Piłsudského režim část buržoazie a šlechty, jež byla ještě před rokem zastáncem endeckých myšlenek. Proto vznikl dne 4. prosince 1926 v poznaňském hotelu Bazar z iniciativy Romana Dmowského tzv. Tábor velkého Polska (Obóz Wielkiej Polski).⁵³ Organizace, která svým uskupením a myšlenkovými tendencemi připomínala částečně italské fašistické hnutí. Její vystupování bylo navenek oficiální, tajně se však věnovala i konspirační činnosti.⁵⁴ OWP se snažila především obrodit morálku a nacionalismus v Polsku a získat zpětně vliv na různé společenské skupiny ve státě. Vztah endecké politiky k politice sanačního režimu nebyl příliš kritický, jelikož měli podobné postuláty v nasměrování vývoje polského státu. Problém viděli především v tom, že sanace příliš pomalu uskutečňuje popřevratové změny, srpnová novela byla polovičatou reformou a v neposlední řadě že stát zapomíná, kdo má být hospodářem ve státě.⁵⁵ OWP od svého založení přisuzoval velkou roli katolické církvi. Ve skutečnosti jim církev sloužila spíše jako nástroj k uskutečňování vlastní politiky.⁵⁶

S nově založenou organizací endeckého hnutí přišlo i nové projednávání židovské otázky. OWP ve svých programových prohlášeních stavělo důraz především na ideologickou činnost. Druhým hlavním bodem byla válka s Židy, která měla být vedena na různých úrovních, všemi dostupnými metodami. Od tohoto momentu lze říci, že otázka Židů v Polsku se stala jedním z hlavních témat endeckých hnutí.⁵⁷ Hlavním motivem boje s židovskou menšinou v polském státě bylo, jak uvádí tisk OWP, tvrzení, že „sama přítomnost čtyř

⁵² KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006, s. 57. ISBN 80-7363-079-6.

⁵³ MAJCHOROWSKI, Jacek M.: *Polska myśl polityczna 1918-1939: Nacjonalizm*. Warszawa, 2000, s. 66, ISBN 83-869199-95.

⁵⁴ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 227. ISBN 978-83-7311-991-8.

⁵⁵ Zde je uvedena reakce OWP na jeho krajně pravicový charakter. OWP považovala v polském státě za legitimní pouze polský národ.

⁵⁶ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 227. ISBN 978-83-7311-991-8.

⁵⁷ MAJCHOROWSKI, Jacek M.: *Polska myśl polityczna 1918-1939: Nacjonalizm*. Warszawa, 2000, s. 72, ISBN 83-869199-95.

*milionů Židů v Polsku zabírá místo v každém pokolení dalším čtyřem milionům Polákům“.*⁵⁸ Ambice, které se projevovaly v OWP, v řešení židovských záležitostí, byly prezentovány jako velké předsevzetí, jenž vyžaduje obrovské úsilí, organizované plánování, odvahu a ukázněnost.

Zhruba do roku 1930 šlo především o ekonomickou válku, která spočívala v odříkání podpory židovským firmám. Příkladem toho může být, že tisk napojený na OWP nevydával inzerci nekřesťanským firmám.⁵⁹ V roce 1930 zapojil Tábor velkého Polska do svých protižidovských akcí organizované bojůvky.⁶⁰ Zmíněná metoda se rozšířila na území Polska velice rychle a tento druh násilí se postupně stal součástí politického boje i mimo OWP. Pouliční bitky nebyly směřovány výhradně proti Židům, ale také proti příslušníkům levicových hnutí, které endeci považovali za židovský výmysl.⁶¹ Aktivita těchto bitek na začátku třicátých let se projevovala především na trzích, kde prodávali Židé, nebo na vysokých školách. Protižidovské akce na akademické půdě odstartoval spor o dodávání mrtvých těl na lékařské fakulty.⁶² Ten posléze přerostl v otevřené boje na univerzitách, kde se studenti opět dožadovali zavedení zákona numerus clausus nebo numerus nullus na vysokých školách.

⁵⁸ MAJCHOROWSKI, Jacek M.: *Polska myśl polityczna 1918-1939: Nacjonalizm*. Warszawa, 2000, s. 73, ISBN 83-869199-95.

⁵⁹ Tamtéž.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 126.

3. Charakteristika vysokých škol a studentů v Polsku ve dvacátých a třicátých letech dvacátého století

V této kapitole bych rád charakterizoval vysokoškolské prostředí v Polsku. A to nejdříve zběžným popisem stavu vysokého učení ve dvacátých letech, poté bych podrobněji přiblížil situaci v letech třicátých. Není zde na škodu zmínit, z jaké sociální sféry pocházeli studenti v Polsku, jak vypadal studentský život v tomto období.

Velkým úkolem pro obnovený polský stát představoval rozvoj vyššího školství. Na polských územích po roce 1918 existovalo pouze několik málo vysokých škol. Byly jimi Univerzita Jagellonská v Krakově (Uniwersytet Jagielloński – UJ), Polytechnika a Univerzita Jana Kazimíra (Uniwersytet Jana Kazimierza – UJK) ve Lvově a ve Varšavě existovaly Varšavská univerzita (Uniwersytet Warszawski – UW), Polytechnika, Vyšší škola obchodu (Wyższa Szkoła Handlowa – WSH) a Hlavní škola vesnického hospodářství (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego – SGGW). V prosinci 1918 byla z iniciativy kněze Radziszewského otevřena Katolická univerzita v Lublině (Katolicki Uniwersytet Lubelski).⁶³ Ta však z hlediska tématu mé práce není relevantní, jelikož je zcela paradoxní, aby katolickou univerzitu navštěvovali židovští studenti. A to nejen z jejich pohledu, ale i z postoje katolické církve v Polsku, která především se vymezovala protižidovsky. V květnu 1919 byla slavnostně otevřena poznaňská univerzita (Uniwersytet Poznański – UP), o její otevření se zasloužil hlavně Heliodor Świąciecki. V září téhož roku se dočkala obnovení Univerzita Štěpána Bathoryho ve Vilně (Uniwersytet Stefana Batorego – USB). V roce 1922 vznikla ve Lvově Vyšší škola zahraničního obchodu (Wyższa Szkoła Handlu Zagranicznego – WSHZ).

V roce 1924 se nacházelo v Polsku sedmnáct vysokých škol. Z toho třináct škol bylo státních, zbytek dlel v soukromých rukou. Ve školním roce dosáhl počet studentů na vysokých školách 39 300 osob.⁶⁴ 13. července 1920 vydala polská vláda nařízení o struktuře vysokých škol, zajišťující širokou autonomii v oblasti vzdělávací popřípadě ideologické.⁶⁵ Kdo je vysokoškolským studentem v Polsku na počátku třicátých let dvacátého století? Je jím osoba, jež navštěvuje většinou jednu ze dvaceti tří akademických institucí, které se nacházely v té době na území polského státu.⁶⁶ Studenti, kteří započali studium na vysoké škole,

⁶³ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 125. ISBN 978-83-7311-991-8.

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 10.

přicházeli na vybranou školu již s určitými ideologickými a politickými názory, s jistou dávkou zkušenosti. Lze říci, že student po příchodu na vysokou školu byl už částečně formován. Věkově musel, dle zákona o vysokých školách, překročit hranici jednadvaceti let, čili musel být plnoletý.⁶⁷ Po příchodu na vysokou školu se dostal do prostředí s nadiktovanými podmínkami. Kde byla zřetelná selekce podle sociálního stavu, záleželo, z jak majetné rodiny pocházel a také čím se jeho otec živil. Tato selekce dost často probíhala už na základní nebo střední škole.⁶⁸ U finančně zajištěných studentů byl průběh studia daleko lehčí než u studentů ze sociálně slabšího prostředí, kde si rodina nemohla dovolit sponzorovat studium svého potomka. Při této sociální diferencovanosti se můžeme domnívat, že studenti, jež se pak v následujících letech účastnili studentských nepokojů spojených s antisemitskými projevy, se rekrutovali právě z té majetnější vrstvy. Jelikož pro ně bylo studium sice také cesta k získání sociálního statutu, ale zároveň jedno velké dobrodružství, což nebylo přijatelné pro studenty ze sociálně slabšího prostředí. Ti spíše se starali o to, jak se existenčně udržet na vysoké škole, získáním pracovního úvazku nebo brigády.⁶⁹ To však bylo problematické, jelikož se pohybujeme v období tzv. velké hospodářské krize. Nelze taky stoprocentně říci, že by se nemajetní studenti neúčastnili politických aktivit na vysokých školách.

S příchodem na vysokou školu si určitě musel student povšimnout, že národnostní složení akademické obce je velmi pestré a na některých školách tvoří značnou část studujících. Také na vysokých školách se odrazila mnohonárodnostní skladba polského státu. Na tomto území se setkávaly vesměs veškeré národnosti, které obývaly polské území např. Poláci, Židé, Ukrajinci, Bělorusové, Litvíní, Rusové atd. V oblasti našeho zájmu je především vztah polských studentů ke studentům židovským, a to především antisemitské projevy prvně jmenovaných.

Za kritérium, kdo jsou židovští studenti na vysokých školách, jsem přijal především charakteristiku podle GUS Hlavní statistický úřad (Główny Urząd Statystyczny), jenž prováděl statistické průzkumy ve vysokoškolském prostředí a který považuje při určování národnosti za směrodatnou náboženskou orientaci. Protože, především meziválečné prameny, slučovaly pod vyznáním prvky demografické, sociální a profesní.⁷⁰

⁶⁷ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 10.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž, s. 11.

⁷⁰ Tamtéž, s. 145.

Procentuální podíl národnostních menšin na vysokých školách v Polsku ve školním roce 1931/1932 se zaměřením na studenty židovského vyznání.⁷¹

Vysoká škola	Počet studentů národnostních menšin v procentech	Počet studentů židovského vyznání v procentech
UJK	48%	31%
USB	42%	30%
WSHZ	38%	22%
UJ	31%	24%
UW	30%	23%
UP	8%	1%
SGGW	6%	2%
Polytechnika Var.	17%	11%
Polytechnika Lvov	28%	12%

Nelze taky zapomenout na fakt, že vysoké školy v každé zemi mohou fungovat jako celek. Studentstvo v Polsku rozděleno do třidvaceti vysokoškolských institucí v sedmi hlavních vojvodstvích představovalo společenskou masu, která byla schopna mezi sebou rychle šířit informace. Což bude patrné při popisu událostí spojených s projevy antisemitismu na těchto institucích.

Dalším fenoménem, který se vyskytoval na polských univerzitách, bylo fungování různých studentských spolků, v nichž se studenti sdružovali. Příslušnost k danému spolku záležela především na ideologickém nebo politickém nadhledu studenta.⁷² Nutno dodat, že na nárůst antisemitismu na univerzitách měli podíl především studenti, již byli organizováni v některém ze spolků, spjatých s endeckou ideologií.

⁷¹ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 147.

⁷² Tamtéž s. 13.

4. Studentské organizace a jejich politická orientace, vztah ke studentům **„Mojžíšova vyznání“**

V předešlé kapitole jsem zmínil fakt, že studenti vysokých škol byli často organizováni v různých studentských spolcích, popřípadě studentských sekcích různých politických stran. Nelze popsat působení všech organizací, které působily na vysokých školách, protože jich bylo značné množství. Proto zde uvedu pouze úzký výběr několika sdružení.

Jednou z organizací byla Mládež všepolská (Młodzież Wszechpolska – MW). Ta se transformovala v roce 1922 z Národního sjednocení akademické mládeže (Narodowe Zjednoczenie Młodzieży Akademickiej)⁷³. V jejich řadách se především sdružovali studenti s nacionálními názory. Na začátku třicátých let získalo toto sdružení čelní politické postavení na vysokých školách. Dále si také v tomto období vydobylo přední pozici v téměř všech akademických spolcích. V roce 1930 čítala MW okolo dvou tisíc členů.⁷⁴ O rok později došlo k přeměnění MW na Akademický oddíl OWP. Po rozpuštění OWP v roce 1933 byla MW opět reaktivována.⁷⁵ Do této organizace byli striktně přijímáni pouze studenti polské národnosti. V roce 1989 Mládež všepolskou obnovil vnuk čelního představitele Národní strany (Stronnictwo Narodowe - SN) Jędrzeje Giertycha, Roman Giertych.⁷⁶

Studentská organizace Legie mladých – Svaz práce pro stát (Legion Młodych – Związek Pracy dla Państwa – LM) vznikla v únoru 1930 z iniciativy předsedy BBWR Waleryho Sławka⁷⁷. Již podle osoby iniciátora této organizace je zcela jasné, že se jednalo o provládní sdružení. To mělo ve studentských řadách získávat osoby sympatizující se sanačním režimem a bojovat s nacionální a levicovou mládeží. Jako „dítě“ sanace disponoval LM značnými finančními prostředky, což přitahovalo především kariéristy, kteří většinou získávali „teplá místa“ ve vládním bloku⁷⁸. Snaha pojmout co největší množství studentů, zapříčinilo, že členové LM neměli vyhraněné názory. Proto se lze u této organizace například

⁷³ NATKOWSKA, Mónica. *Numerus clausus, ghetto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 23. ISBN 83-85888-16-0.

⁷⁴ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 23.

⁷⁵ MAJCHOROWSKI, Jacek M.: *Polska myśl polityczna 1918-1939: Nacjonalizm*. Warszawa, 2000, s. 6, ISBN 83-869199-95.

⁷⁶ PELLAR, Štěpán. *Hrdi orli ve smrtelném obkličení: Polské stereotypizované vidění moderního světa*. Praha, 2009, s. 2003. ISBN 978-80-7363023-2.

⁷⁷ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 37.

⁷⁸ NATKOWSKA, Mónica. *Numerus clausus, ghetto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 23. ISBN 83-85888-16-0.

setkat jak s filosemity, tak i s antisemity. Organizace nepřijímala židovské studenty. V prosinci 1938 se spojil LM s organizací Svaz polské demokratické mládeže (Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej – ZPMD).⁷⁹

Svaz polské demokratické mládeže byl založen roku 1927. ZPMD reprezentoval v studentském prostředí demokratický proud. Tato politická koncepce byla v rámci organizací, které působily na vysokých školách, ojedinělá.⁸⁰ Mezi hlavní myšlenky ZPMD patřila především společenská spravedlnost a tolerance k národnostním menšinám, Svaz polské demokratické mládeže uznával práva menšin v plné míře.⁸¹ To znamenalo, že členy této organizace mohli být studenti bez rozdílu národnosti nebo náboženské orientace.⁸² V celostátním měření sil studentských organizací byl ZPMD spíše v defenzivě oproti nacionálním spolkům. Jak již bylo řečeno ZPMD se spojil s LM v roce 1938, z nich vzešla nová organizace pod názvem Legie polské mládeže (Legion Młodzieży Polskiej – LMP).⁸³

Mezi levicově orientované studentské sdružení patřil tzv. Svaz nezávislé socialistické mládeže (Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej – ZNMS). Nazývaný také „prodlouženou rukou“ PPS.⁸⁴ Působil vesměs ve všech akademických střediscích v meziválečném Polsku. Roku 1936 došlo k rozkolu mezi stranou PPS a ZNMS, jelikož studentská organizace vykazovala nezávislou činnost vůči stranickému aparátu PPS. Socialističtí studenti požadovali především přístup na vysoké školy bez rozdílu národnosti nebo vyznání. V jejich řadách se proto dost často objevovali židovští studenti, kteří v rámci ZNMS vytvořili ve Varšavě podsekcí (Akademicki Związek Bundowski „Ognio“).⁸⁵ Ta však vzhledem k nízkému počtu byla spíše marginální organizací.

Krajní levice čili komunisté měli zastoupení v organizaci Nezávislý svaz akademické socialistické mládeže „Żivot“ (Niezależny Związek Akademickiej Młodzieży Socjalistycznej „Życie“ – NZAMS. Onen svaz působil legálně pouze na vysokých školách ve Lvově a Krakově. Ve Vilně a Varšavě působila tato organizace pololegálně, jelikož její legitimnost a

⁷⁹ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 33.

⁸⁰ NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 28. ISBN 83-85888-16-0.

⁸¹ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 34.

⁸² NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 28. ISBN 83-85888-16-0.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 49.

⁸⁵ NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 25. ISBN 83-85888-16-0.

zaevidování nepotvrdil ministr osvěty a náboženských věrouk (Ministerstwo Wynań Religijnych i Oświecenia Publicznego – MWRiOP). V letech 1931 - 1932 zůstaly všechny pobočky na vysokých školách i s centrálou rozpuštěny vládním aparátem.⁸⁶ V dalších letech tedy fungoval NZAMS nelegálně. Komunisté se poté seskupili kolem nově vzniklé Organizace socialistické mládeže „Život“ (Organizacja Młodzieży Socjalistycznej „Życie“ – OMS), která se sloučila v roce 1934 židovskou, komunistickou, studentskou organizací „Pochodeń“ (Pochodnia). OMS měla stejné požadavky, jako ZNMS v přijímání studentů na vysoké školy. Jejich působnost se orientovala především na dělnictvo.⁸⁷

Výše zmíněné organizace jsou sdružení politická. Nyní bych rád uvedl příklad svépomocných studentských spolků. Ty neměly mít s politikou nic společného, leč opak bývá pravdou. Často docházelo k tomu, že se i v těchto spolcích projeví národnostní a politické emoce.

Bratrská pomoc (Bratnia Pomoc – Bratniak) byl svépomocný spolek. Do nabídky služeb, které poskytovala svým členům, patřily ekonomické a kulturní záležitosti jako například přiznávání půjček, příspěvky na ubytování a obědy, přihlašování členů do akademických domů a ozdravoven, pomoc při hledání práce nebo si zde studenti mohli vyzvednout darované lístky do divadla, díky Bratniakům mohli členové nakupovat levnější knihy nebo skripta potřebné pro výuku.⁸⁸ Rozsah služeb na jednotlivých vysokých školách představoval různou škálu nabídek. Z výčtu sporé části služeb, které onen spolek poskytoval, je zřejmé, že každoroční volby do těchto svépomocných sdružení budily mnoho emocí a mobilizovaly většinu politických organizací. Ve třicátých letech udržovaly vedoucí postavení v Bratniacích především endecké organizace.⁸⁹ V meziválečném Polsku existovalo mnoho těchto Bratniaků, ty podléhaly Celopolskému svazu bratrských pomoci akademické mládeže (Ogólnopolski Związek Bratnich Pomocy Młodzieży Akademickiej)⁹⁰. Do některých svépomocných spolků neměli přístup židovští studenti. Záleželo to především na tom, která ze studentských politických organizací vyhrála volby do Bratniaku.

⁸⁶NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 24. ISBN 83-85888-16-0.

⁸⁷PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 47.

⁸⁸NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 25. ISBN 83-85888-16-0.

⁸⁹PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 48.

⁹⁰NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 25. ISBN 83-85888-16-0.

Obdobný spolkem jako studentský svépomocný Bratniak bylo sdružení s názvem Svaz židovských akademických svépomocných sdružení vysokých škol v Polsku. (Związek Żydowskich Akademickich Stowarzyszeń Samopomocowych Wyższych Uczelni w Polsce). Tato organizace vzniklá v roce 1924.⁹¹ Do spolku se mohli hlásit pouze židovští studenti. Tato organizace byla financována přes Auxilium Academicum Judaicum, která čerpala peníze ze Židovské obce ve Varšavě (Gmina Żydowska we Warszawie).⁹²

⁹¹ NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, ghetto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 25. ISBN 83-85888-16-0.

⁹² Tamtéž.

5. Projevy antisemitismu na vysokých školách v první polovině třicátých let v Polsku

Začátek třicátých let v Polsku je obdobím narůstajících konfliktů, v jejichž pozadí stojí především problémy hospodářské, politické a národnostní. Ekonomická krize, která obešla celý svět, měla zřetelný vliv na události v polském státě. Jednou z příčin bylo i zvýšení nezaměstnanosti. Jak jest zvykem, v kritických dobách se hledá viník, jenž způsobil aktuální problémy. V této době začaly mít ze strany občanů polského podporu státu teorie, které hlásala Národní strana.⁹³ Ta svalovala vinu především na ekonomickou převahu Židů. Prohlašovala, že Židé vytlačují Poláky z pracovních pozic, především z oblasti svobodných povolání.

5. 1. Snaha o ústavní zavedení zákona numerus clausus

Zvýšení antisemitských nálad a zpolitizování polské společnosti neminuly ani vysokoškolské prostředí. V této oblasti propagovalo především endecké hnutí myšlenku o nadprodukcii inteligence. Kterou měly vyřešit přísnější kriteria pro přijímání, především co se týče přijetí studentů židovské národnosti. To znamená, aby vůči Židům byl přijat zákon numerus clausus.⁹⁴ Aby se docílilo snížení jejich počtu.

Počet studentů na polských vysokých školách v akademických letech 1931/1932 – 1937/1938 se zaměřením na počet studentů židovského vyznání.⁹⁵

⁹³ Nacionální politická strana, která vznikla na podzim roku 1928. Programově se její ideály točily kolem katolické církve, vesnického prostředí, řemeslníků, ale také městského obyvatelstva. V této straně převzalo v polovině třicátých let vedoucí postavení tzv. „pokolení mladých“. Kdy Roman Dmowski, podporován touto skupinou v SN, zrušil veškeré kompetence ústředního orgánu SN Hlavní rady (Rada Naczelną) a předal je Hlavnímu výboru (Komitet Główny) SN zastoupeny „mladým pokolením“, které převzalo vedoucí úlohu v SN. MAJCHOROWSKI, Jacek M.: *Polska myśl polityczna 1918-1939: Nacjonalizm*. Warszawa, 2000, s. 83, ISBN 83-869199-95.

⁹⁴ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 11. ISBN 83-85888-16-0.

⁹⁵ Tabulka ukazuje, že ke snížení počtu studentů došlo v průběhu třicátých let, avšak ne kvůli numeru clausu, nýbrž z důvodu celkových represí, které provázely židovské studenty v průběhu třicátých let. PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 172.

Akademický rok	Celkový počet studentů na vysokých školách v Polsku	Počet studentů dle vyznání	
		Katolíci	židé
1931/1932	49 770	35 937	8 982
1932/1933	51 770	37 152	9 694
1933/1934	49 599	36 602	8 425
1935/1936	47 001	36 595	6 199
1937/1938	48 018	38 871	4 790

18. prosince 1931 podal návrh Národní klub v Sejmu o zavedení předpisu numerus clausus na vysokých školách. V březnu 1932 na zasedání Osvětové komise Sejmu konkretizoval prosincový návrh poslanec a profesor USB Wacław Komarnicki.⁹⁶ Ten především poukázal na finanční a didaktické výhody, které by přineslo vyššímu školství, limitujíc počet přijatých. Dále připomínal, že „*přijetí zákona je bezesporu lepší než dosud skryté aplikování numerus clausus fakultními radami*“.⁹⁷ Z tohoto prohlášení vysvítá fakt, že v mnoha případech numerus clausus byl užíván bez právního základu. V případě přijetí zákona měli být studenti „Mojžišova vyznání“ přijímáni podle poměru k celkovému počtu občanů polského státu židovské národnosti. 4. března 1932 se vyjádřil k návrhu zákona poslanec Emil Sommerstein z Židovského kruhu (Koło Żydowskie).⁹⁸ Kritizoval především endecké argumenty výhodnosti zákona z hlediska pedagogického a ekonomického. Zároveň uvedl příklady agresivních výstupu proti židovským studentům jak ze strany endecké mládeže tak i ze strany prosanačních studentů. Ve finální fázi rezoluce o přijetí zákona numerus clausus nezískala dostatečný počet poslaneckých hlasů v Sejmu. Proti hlasovali především židovští poslanci, poslanci z PPS, podporu nezískal ani mezi ukrajinskými poslanci. Hlavním argumentem oponentů byl fakt, že Polsko v roce 1919 podepsalo již zmiňovanou Malou versailleskou smlouvu a zákon je v rozporu s jejím obsahem. Souboj o zavedení numeru clausu končím větou z deníku Náš přehled (Nasz Przegląd) „*Konec konců endeci pomocí svého návrhu udělali obrovskou reklamu sanaci*“.⁹⁹ Dodejme, že onu zmíněnou reklamu provedli endeci hned dvakrát v prosinci 1931 a březnu 1932.

⁹⁶ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 152.

⁹⁷ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 18. ISBN 83-85888-16-0.

⁹⁸ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 18. ISBN 83-85888-16-0.

⁹⁹ Tamtéž s. 19.

5. 2. Mučedník - aneb co zapříčinila smrt student Stanisława Waclawského

Jedním z mnoha prvků, jež zapříčinily zostření antisemitských nálad v průběhu následujících let a vyvolaly řadu násilných demonstrací pravicové mládeže proti židovským studentům, byl incident ze dne 10. listopadu 1931. Symbolem této události se stal student prvního ročníku právnické fakulty Univerzity Stefana Bathoryho ve Vilně, Stanisław Waclawski.

Od 9. listopadu 1931 probíhaly na univerzitách antižidovské demonstrace spojené s četnými pútkami mezi zastánci zavedení zákona numerus clausus, dejudezačních kroků na univerzitách a židovskými studenty, levicovými organizacemi. Druhého dne demonstrací, kdy se excesy spojené s protesty trochu uklidnily, došlo k již zmiňovanému incidentu. V jedné bojůvce v areálu vilenské univerzity, student židovského vyznání nešťastně zabil Waclawského kamenem hozeným do hlavy.¹⁰⁰ Téhož dne byl v redakci Gazety Warszawské vydán zvláštní článek s názvem „*Żidé zavraždili dwa studenty z Wilna.*“ (Żydzi zamordowali w Wilnie dwóch studentów). Článek byl stažen.¹⁰¹

Smrt Waclawského rychle vyvolala spontánní akce, protižidovského a protivládního charakteru, pravicových studentů v univerzitních centrech Varšavy, Lvova, Poznaň a Lublinu. Například ve večerních hodinách ve Varšavě zorganizovali členové akademické obce v ulici Groczkowské manifestaci, která postupně přešla ve větší nepokoje.¹⁰² Násilí se rozšířilo i do některých provinčních měst, kde běsnící mládež ničila židovské nemovitosti, provolávající slogany jako „*Bijte Żidy, zachrańte Polsko!*“.¹⁰³ Dále zabití Waclawského posloužilo i jako prostředek propagandy pravicovým organizacím, Młodzież Wszechpolska označila tohoto studenta za mučedníka, který zemřel za doslova „*odżidovštění*“ (odżydzenie) vysokých škol.¹⁰⁴

Dalším příkladem vlivu na pravicové studenty, jež vyvolala smrt Waclawského, je zádušní mše za zemřelého, která se konala ve Varšavě v akademickém kostele svaté Anny 14.

¹⁰⁰ *Gazeta polska*, 11. listopadu 1931, s. 3.

¹⁰¹ NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 11. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁰² NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 11. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁰³ MICHLIC-COREN, Joanna. *Anti-Jewish Violence in Poland 1918 – 1939 and 1945 – 1947*. In Polin, 2000, s. 50. ISBN 978-1-874774-47-1.

¹⁰⁴ MICHLIC-COREN, Joanna. *Anti-Jewish Violence in Poland 1918 – 1939 and 1945 – 1947*. In Polin, 2000, s. 50. ISBN 978-1-874774-47-1.

listopadu 1931. Tohoto setkání se účastnilo okolo sedmi tisíc osob.¹⁰⁵ Mši vedl kněz Szwejnica, jehož kázání bylo protkáno nacionálními výroky typu: „*naši nepřátelé se bojí budoucího velkého a mocného Polska*“, a že on jako pastýř nemůže hlásat klid, když byla prolitá „*ta krásna krev*“.¹⁰⁶

Od této události bylo každoroční tradicí pořádat pietní akce za smrt zemřelého. Ty představovaly každoroční podzimní cyklus manifestací spojených s řáděním endecké mládeže. Těchto akcí si také celkem všímal i polský tisk.

¹⁰⁵ *Gazeta Polska*. 15. listopadu 1931, s. 10.

¹⁰⁶ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 11. ISBN 83-85888-16-0

6. Reforma vyššího školství – nová akademická ústava z roku 1933

Nová akademická ústava z 15. března 1933 společně s doplňujícími předpisy vydanými v letech 1933 – 1934 umožnila ministrovi WRiPO zasahovat do veškerého dění na vysokých školách.

Jednou z mála příčin, které vedly k této cílené akci vládního kabinetu, byla neschopnost uvést do pořádku chaotický stav ve školství vyvolaný antisemitskými studentskými bouřemi na počátku třicátých let. Jedná se především o období, kdy se diskutovalo o návrhu zákona *numerus clausus* na vysokých školách. Další příčinou byla tendence sanačního režimu rozšířit pole působnosti své moci do nitra vysokého školství.¹⁰⁷ Proto se projevovala liknavost vládního kabinetu v řešení nepokojů na akademické půdě.

Ústava o vysokých školách představovala širokou škálu práv pro ministra WRiOP. V jeho kompetencích bylo například uzavření školy na neurčité časové období. Dále mohl jmenovat konkrétní osobu, z členů akademické obce, která vedla disciplinární šetření proti studentům. V této souvislosti akademický senát volil z řady profesorů kárnou komisi, již musel schválit ministr. Policie měla v případech nebezpečí v prostorách vysokých škol zaručen volný přístup. Do této doby byla autonomie vysokých škol chráněna proti zásahům policie na akademické půdě. To se pak projevilo především v případech, kdy měla policie zasáhnout proti běsnícím endekům a ti se schovávali v areálech škol. Ústava také určovala mnoho nařízení týkajících se fungování studentských organizací. Nařizovala, že studentské organizace nesmějí provádět jakoukoliv politickou činnost. Vládní nařízení dále zakazovalo činnost mezivysokoškolských organizací. Uspořádání voleb do svépomocných spolků se změnilo z podílových na většinové, kdy vítězné sdružení získalo hlavní slovo v konkrétním svépomocném spolku. Na manifestacích svolaných studentskými organizacemi musí být přítomný zástupce z vedení vysoké školy. O legalitě organizace, sdružení, spolku nerozhodovalo pouze akademické vedení ale především ministerstvo WRiOP.¹⁰⁸

Na znění ústavy o vysokých školách si můžeme povšimnout snahy státu, který se ve zmatcích vyvolaných studentskými protizidovskými bouřemi v první polovině třicátých let,

¹⁰⁷ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 152.

¹⁰⁸ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 16. ISBN 83-85888-16-0.

snažil zamezit onomu běsnění. Otázkou je, zda efekt těchto nařízení se setkal s úspěchem a zda nešlo pouze o demonstraci moci vlády. To můžeme posoudit podle událostí z druhé poloviny let třicátých, kde se značně projevily změny v zákonech z roku 1933 o vysokých školách.

7. Smrt Józefa Piłsudského

Úmrtí maršála Piłsudského je jedním z mnoha důvodů nárůstu pravicového extremismu v druhé polovině třicátých let, protože sanační režim ztratil svého hlavního představitele.

Dne 12. května 1935 zemřel čelní představitel polského státu.¹⁰⁹ Osoba, jež se zasloužila o jeho znovuoobnovení. Nelze říci, že by Piłsudski představoval pro všechny Poláky ideál. Avšak i v řadách svých protivníků si vydobyl respekt a uznání, díky své dlouholeté práci pro polský stát. Utopickou ideou Piłsudského od počátku obnovení polské státnosti bylo vytvořit federativní stát v rámci historických území předzáborového Polska. V němž by všechny národy žijící na tomto území měly rovná práva, a těšily se ze stejných svobod. Z toho vyplývá, že Piłsudski až do svého skonu představoval pro Židy v Polsku ikonu, ve které viděli záruku svých občanských práv. Tento fakt potvrzuje mimo jiné i artikl z židovského periodika Hajnt ze dne 13. května 1935:

*„Bolestná zpráva o úmrtí Józefa Piłsudského vyvolala hluboký a upřímný smutek v srdcích všech národů Rzeczypospolitej. Polský národ ztratil svého největšího Syna, který v průběhu času neměl sobě rovného. Polský stát osiřel, zůstal sám bez svého Tvůrce a Budovatele, který celé své mládí strávil nadlidským úsilím a obětováním pro vysvobození a obnovu státu, až do posledního dechu. Jako věrný otec bděl nad jeho dobrem. Národnostní menšiny, mezi nimi i my, Židé, jsme ztratili smrtí Piłsudského člověka, ve kterém jsme viděli nejkrásnější zobrazení a ztělesnění polských tradic, tolerance a boje za svobodu Lidu. (...)”*¹¹⁰

17. května se konal převoz maršálkových pozůstatků do Krakova, kde byl obřadně pohřben na Wavelu mezi polskými králi. Jeho srdce, podle Piłsudského přání, je uchováno ve Vilně na hřbitově Rossie.

Smrt maršála Piłsudského zkomplikovala situaci ve vládním táboře. V noci ze dne 12. na 13. května 1935 se sešel vládní kabinet včetně prezidenta Ignace Moścického a premiéra Waleryho Ślawka, který měl zvolit nového generálního inspektora ozbrojených sil. Tím byl zvolen generál Śmigły – Rydz.¹¹¹ Osoba blízká Piłsudskému od dob první světové války.

¹⁰⁹ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 55. ISBN 978-83-7311-991-8.

¹¹⁰ ŻEBROWSKI, Rafał. *Dzieje żydów w Polsce: Wybór tekstów źródłowych 1918-1939*. Warszawa 1993, s. 26. ISBN 83-85888-01-2.

¹¹¹ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 55. ISBN 978-83-7311-991-8.

8. „Lavicové ghetto“ – vpravo Polák, vlevo Žid

Podstatou mé práce, jak stanoví zadání, je analýza výskytu antisemitismu v druhé polovině třicátých let. Jak již výše uvedené informace napovídají, nejedná se o problematiku, která by byla striktně vymezena léty 1935 – 1939. S určitou konkrétností lze říci, že rok 1935 jest přelomový v historii vysokých škol v Polsku. Především se jedná o rok, kdy dochází k intenzivnímu nárůstu antisemitských projevů na akademické půdě.¹¹² Dále od tohoto bodu na časové přímce, si můžu povšimnout snahu izolovat židovského studenta, poté o celkové vyčlenění z vysokých škol. Je to také doba, kdy se díky nacionálním studentům, již vedli protizidovský boj, neustále paralyzuje život na vysokých školách v Polsku.

Název kapitoly se skládá ze dvou částí, přičemž druhá z nich vysvětluje podstatu první. Lavicové ghetto je uskutečněnou snahou endeckých studentů separovat židovského studenta od polského v posluchárnách, učebnách na vysokých školách. Požadavky nacionálních studentů směřovaly především k tomu, aby v přednáškových sálech byly vyhrazeny místa pro židovské studenty. A to tak, že Židé budou umístění vlevo, polští studenti vpravo.

8.1. Snahy o zavedení lavicového ghetta – endecké incidenty, výtržnosti, útoky

První zkoušky se zavedením lavicového ghetta byly provedeny částečně již v roce 1933 na vilenské univerzitě a třech vysokých školách ve Varšavě – SGGW, PW, WSH (Vyšší škola obchodu – Wyższa Szkoła Handlu).¹¹³

Konkrétní akce, domáhající se zavedení lavicového ghetta, započaly na podzim 1935. V periodiku Kurier Poranny se objevují články, které informují o protizidovských akcích například:

„10. 11. 1935. Skupina studentů se snažila vyvolat protizidovské incidenty v kampusu UJP.¹¹⁴ Studenti provolávali protizidovská hesla o zavedení lavicového ghetta, a snažili se dostat do univerzitní knihovny. Jejich násilným excesům bylo bez problému zabráněno zřízenci knihovny. Snahy vyvolat další incidenty v univerzitním areálu se opět nezdařily. Akademická mládež ignorovala výtržníky a po skončení výkladů v klidu opustila budovy škol.“

¹¹² NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 75. ISBN 83-85888-16-0.

¹¹³ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 152.

¹¹⁴ Varšavská univerzita byla přejmenována dne 13. října 1935 na Univerzitu Józefa Piłsudského (Uniwersytet Józefa Piłsudskiego – UJP)

Dále se článek vyjadřuje ke každoročním manifestacím ve spojitosti se smrtí Stanisława Waclawského. „*Tyto přetrvávající živelné manifestace, k výročí antižidovských incidentů ve Vilně, by měly skončit. Stávají se nudnými a kompromitují anonymní organizátory*“.¹¹⁵ Autor článku zjevně naznačuje, že po čtyřech letech už ztrácejí ohlas piety za Waclawského. Bohužel, se mýlí, jelikož ony akce se budou opakovat až do roku 1938.

Podivuhodný je příklad z poznaňské univerzity, kde byl počet studujících židovských studentů minimální, okolo sedmdesáti.¹¹⁶ Tam se na podzim 1935 také objevily bouře spojené se zavedením ghetta, jak informuje příspěvek v novinách.

„*Včera na univerzitě v Poznani proběhly protižidovské akce vyvolané endeckým štábem, vedené v duchu zavedení lavicového ghetta. I přes to, že počet židovských studentů je zde minimální, objevily se tyto incidenty. Mimo menší útoky nedošlo k vážnějším akcím. Pouze musel být přerušen sjezd polonistů, jelikož mezi účastníky byl Žid. Součástí incidentů byl útok na tzv. Palestinský dům, jež slouží jako soukromá kolej židovským studentům. Včerejší vydání endeckých periodik zveřejnilo fotografii tohoto domu a vyzývalo všechny své bratry k ofenzivě. ... Dle rektora byla situace natolik vážná, že musel povolat policii k hlídkování v areálu*“.¹¹⁷

Akce má pokračování o pět dní později. Článek s názvem „*Nepokoje na Univerzitě v Poznani*“ podává informace o obnovených nepokojích. „*Kde z úst endecké mládeže se ozývají požadavky o zavedení lavicového ghetta*“.¹¹⁸ Při této akci došlo také k fyzickým útokům. Studenti z řad endecké mládeže vyhazovali své židovské kolegy z poslucháren v průběhu přednášek. Nejvíce násilných projevů se dopouštěla nacionální mládež na lékařské fakultě¹¹⁹. Finální fáze této akce vyústila v kompromitující akt pro rektora. Ten po zjištění, že endecká mládež provádí své excesy v kampusu univerzity, přivolal policii. Ozbrojené složky se však do areálu nedostaly, jelikož byly samy napadeny nacionalisty.¹²⁰

Jiná situace panovala například ve Lvově. Zde na polytechnice lavicové ghetto fungovalo od podzimu 1935,¹²¹ i když se proti tomuto rektorskému nařízení ohradila většina

¹¹⁵ *Kurier Poranny*, 13. 11. 1935, s. 4.

¹¹⁶ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 153.

¹¹⁷ *Kurier Poranny*, 29. 11. 1935, s. 7.

¹¹⁸ *Kurier Poranny*, 4. 12 1935, s. 2.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Tamtéž.

¹²¹ RUDNICKI, Szymon: *From numerus clausus to numerus nullus*. In: Polin. 1992, s. 259. ISBN 978-1-874774-24-2.

vyučujících působících na této škole.¹²² Rektor je vydal dočasně, nařízení bylo zrušeno v únoru 1936.¹²³

Podzim a počátek zimy roku 1935 byl na varšavských univerzitách celkem rušný. Jak jsem již výše zmínil, incidenty zde začaly v druhém listopadovém týdnu v souvislosti s pietou Wacławského. 16. listopadu proběhly manifestace na několika vysokých školách. Největší účast měly demonstrace před UJP, SGGW, SGH a varšavské polytechniky. Ve spojitosti s proběhnuvšími akcemi byli rektori zmíněných škol nuceni přerušit cyklus přednášek.¹²⁴ Ty byly obnoveny až 3. prosince 1935.

Listopadové události na vysokých školách shrnují dva články vydané v *Gazetě Polské*. Popisují brutální způsoby boje s „*noži, železnými tyčemi a ostrím připevněným k dřevěným rukojetím*“. Dále popisují, že „*nepřítele (židovského studenta) chyceného v průběhu přednášky propouštěli (endečtí studenti) jako ve středověku skrze ozbrojený špalír. Tímto způsobem nikdo se zdravým rozumem neřeší problémy*“. Následně příspěvek nabádá „*k hromadnému odsouzení těchto barbarských metod a k pohrdání lidmi, kteří užívají těchto metod*“. Akademické ústředí vysokých škol noviny pobízejí k „*energičtějšímu řešení problému, než doposud*“.¹²⁵ Druhý artikl píše, že „*v politických bojích mají být zachována určitá morální kriteria*“. Autor článku ke konci hodnotí celkovou situaci listopadových událostí, uvádí: „*Veškeré boje, jež se odehrály na vysokých školách, jsou dílem několika fanatiků, kteří ztratili schopnost kritického myšlení*“. Novinář se domnívá, že „*způsoby vedení politického boje, které použili výtržníci, jsou odporné sympatizantům endeckého vnímání antisemitismu*“. Článek také potvrzuje fakt, jež uvádí tabulka v podkapitole 5. 1., o snižování počtů židovských studentů na polských vysokých školách.¹²⁶

Nařízení, jež vydal rektor lvovské polytechniky, o zavedení lavicového ghetta fungovalo pro nacionální studenty jako precedens, který vystupňoval endecké snažení o zavedení lavicového ghetta. Jejich „brutální způsob vítězství“ měl postavit akademické vedení před hotovou věc. Židé z řad studentů se naopak domáhali razantnějšího zakročení představitelů akademických obcí a také ministra WRiOP. Žádali vysokoškolská vedení a ministerstvo osvěty, aby „*jednou provždy ukončili barbarské řádění tzv. židožroutů*

¹²² NATKOWSKA, Momyka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 78. ISBN 83-85888-16-0.

¹²³ POLONSKY, Anthony. *No way Out: The politics of Polish Jewry: „Ghetto Benches,“ Agitation and Violence in the Universities*. In Polin, s. 73. ISBN 978-0-631-17886-6.

¹²⁴ *Gazeta Polska*, 17. 11. 1935, s. 11.

¹²⁵ Tamtéž, 22. 11. 1935, s. 2.

¹²⁶ Tamtéž, 2. 12. 1935, s. 2.

(żydożerców), připomínající středověké ovzduší“.¹²⁷ V únoru 1936 ministr osvěty vydal prohlášení: „není možné, aby hrstka politicky motivovaných studentů přerušila normální práci drtivé většiny studentů“.¹²⁸ Poté si vzal slovo v sejmu poslanec Rubinsztain a prohlásil, že „polská mládež nemá zdravou duši“,¹²⁹ to se setkalo s bouřlivým nesouhlasem většiny poslanců.¹³⁰

27. a 28. ledna 1936 se uskutečnil v Krakově sjezd představitelů polských Bratrských pomoci vysokých škol – bez povolení MWRiOP.¹³¹ Na tom tomto sjezdu byly představeny požadavky Bratniaků v záležitosti zavedení lavicového ghetta. Hlavním cílem svépomocných organizací bylo rozdělení poslucháren na místa nacházející se na pravé straně, v nich měli usednout polští studenti, a místa situovaná na levou stranu pro Židy. Laboratoře, kreslírny, atd. mají být pro jednotlivé skupiny odděleny. Na sjezdu se zazněl také požadavek o zavedení tzv. „árijského paragrafu“.¹³²

Zajímavé jsou články z března 1936 ve spojitosti se studentskými nepokoji na akademické půdě. Na začátku měsíce se v Gazetě Polské objevil článek, ve kterém redaktoři otiskli část dopisu studenta s iniciálami W. Z., který byl dne 4. března svědkem vyhánění a bití židovských studentů z přednášky profesora Witwického na UJP.

„V 10. 35 vpadlo do přednáškového sálu dvacet až třicet osob křičících „bijte Židy“ Některé útočníků mělo na hlavách studentské čepky. Nevypadali však na studenty, jejich tváře měly neinteligentní vzhled. Výtržníci se rozběhli po přednáškovém sále a začali mlátit přihlížející. Útočníci měli problémy se dostat mezi lavice. Dopadené studenty bili neustále, ať leželi na zemi – ti byli skopáni, nebo se bránili rukama – rány jim dopadaly na záda.

*Masakr trval od čtyř do pěti minut. Na chodbě, po odchodu útočníků, stálo několik Židů s roztrhaným oblečením a se zkrvavenými hlavami. V šatně jsem potkal pár kolegů Židů se zkrvavenými obličejemi. Venku stála skupina studentů, kteří nevěděli, zda přednáška bude pokračovat. V té době již bylo slyšet křik z vedlejší budovy“.*¹³³

K této události se vyjadřuje i Kurier Poranny. Ten potvrzuje události zmíněné v dopise. Doplňuje navíc, že akce byla vedena taky proti kvestuře UJP za snížení studentských poplatků¹³⁴. Protesty za snížení studentských poplatků šly často ruku v ruce

¹²⁷ NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 81. ISBN 83-85888-16-0.

¹²⁸ RUDNICKI, Szymon: *From numerus clausus to numerus nullus*. In: Polin. 1992, s. 259. ISBN 978-1-874774-24-2.

¹²⁹ *Gazeta Polska*, 22. 2. 1936, s. 6, 7.

¹³⁰ NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 81. ISBN 83-85888-16-0.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² Tamtéž, s. 84.

¹³³ *Gazeta Polska*, 4. 3. 1936, s. 2.

¹³⁴ *Kurier Poranny*, 5. 3. 1936, s. 7.

s protižidovskou agresí. Dále artikul zmiňuje, že rektor Pieńkowski uzavřel přednáškový cyklus na UJP¹³⁵. Tento typ manifestací, kdy se spojovaly požadavky za snížení studentských poplatků na vysokých školách s protižidovskými excesy – ve snaze zavést levicové ghetto, pokračovaly až do poloviny března především na varšavských vysokých školách.

Pro představu, jak mohly dopadnout antisemitské útoky, uvádím článek popisující napadení vilenských občanů ze dne 22. března. Artikul s názvem „*Żnė endeckė propagandy*“¹³⁶ informuje o nárůstu útoků v ulicích Vilna, kde studenti pod vlivem endeckého antisemitismu útočí na kolemjdoucí, kteří svým vzhledem připomínají Židy. „*Oběťmi se stávají i nežidé, například Kaźimierz Wiejak, který byl na konci února zbit v ulici Sierakowského*“¹³⁷.

8. 2. Blokáda budov vysokých škol v Polsku nacionálními studenty v akademickém roce 1936 / 1937, jako projev „lavinového efektu“ v studentských řadách

Jednou z nejspontánnějších akcí, jež se udály v listopadu a prosinci roku 1936, byly tzv. blokády vysokých škol organizované především nacionálními spolky. Ty měly počátek na USB ve Vilně, kde došlo 12. listopadu k blokování hlavní akademické budovy studenty dožadujícími se zavedení lavicového ghetta¹³⁸. Okupace budovy univerzity skončila až po devíti dnech, kdy se arcibiskup vilenský, Romuald Jałbrzykowski, zaručil, že se bude zabývat „*záležitostmi lavicového ghetta*“.¹³⁹ Bezvýchodná situace donutila rektora a prorektora k podání demise. Od 12. listopadu byla univerzita po dobu tří měsíců uzavřena.

Dne 23. listopadu 1936 na varšavské univerzitě započala blokáda sympatizující a podporující vilenské události. Zde se projevila mimo jiné rivalita mezi pravicovými spolky MW a Táborem národně radikálním (Obóz Narodowo Radykalny – ONR),¹⁴⁰ které se snažily

¹³⁵ *Kurier Poranny*, 5. 3. 1936, s. 7.

¹³⁶ Tamtéž, s. 9.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ *Gazeta Polska*, 13. 11. 1936, s. 2.

¹³⁹ NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 101. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁴⁰ ONR vznikl v dubnu 1934, avšak v tomtéž roce v červenci byl úředně zakázán. Tato krajně pravicová organizace přenesla své pole působnosti především na inteligenci, studenty, protože se obávala, že dojde k zastoupení polské inteligence židovskou. V jejím programu se zpočátku objevily tendence k zavedení numerus clausus, následně pak striktně propagovala numerus nullus. Na jaře 1935 se pololegální ONR rozdělil do dvou skupin působících kolem časopisu ABC a Falanga. Frakce zvaná ONR – ABC je považována za umírněnější, kdežto Falanga (název zvolen podle Frankova španělského vzoru) byla daleko radikálnější. Falangisté organizovali mnoho protižidovských bojůvek po vzoru německých SA v průběhu třicátých let. Otevřeně se hlásili k fašistickému hnutí. MAJCHOROWSKI, Jacek M.: *Polska myśl polityczna 1918-1939: Nacjonalizm*. Warszawa, 2000, s. 100, ISBN 83-869199-95. Po druhé světové válce prohlásil její hlavní představitel Bolesław

zaujmout širokou veřejnost svými represemi ve vysokoškolských kampusech. Akce se účastnilo okolo tisíce studentů, kteří provolávali hesla o zavedení lavicového ghetta a zákona numerus nullus. V čele této blokády stanuli studenti Witold Borowski za SA SN¹⁴¹ a Zygmunt Przetakiewicz z ONR – Falanga, student varšavské Školy inženýrské Wawelberga a Rottwanda (Państwowa Szkoła Wyższa Budowy Maszyn i Elektroniki im. Wawelberga i Rottwanda).¹⁴² Následně však nad blokádu přebrali vedení falangisté, to se odehrálo druhého dne, kdy mezi stávkující studenty vpadlo asi třicet ozbrojených členů ONR – Falanga, především z prostředí tzv. lumpenproletariátu. Tato skupina byla tvořena profesionálními bojůvkáři, kteří dokonce pobírali od ONR mzdu - dvanáct zlotých za den práce.¹⁴³ Téhož dne po konzultaci s MWRiOP uzavřeli rektori vysoké školy v celé Varšavě, protože nepokoje se rozrostly z UJP na ostatní školy.¹⁴⁴

Blokády, okupace, stávky na vysokých školách se uskutečnily postupně ve všech hlavních akademických centrech Vilně, Varšavě, Krakově, Lvově a Poznani. Podobné akce probíhaly ve všech pěti univerzitních městech až do ledna 1937. V následujících letech se tento projev nesouhlasu s přítomností semitské menšiny na vysokých školách z řad nacionální mládeže objevoval velice zřídka. Zaznamenány byly pouze na UJP v prosinci 1938 a ve Lvově v únoru 1938, březnu 1939.¹⁴⁵

8.3. Sblížení nacionalistů se sanačním režimem

Vyvrcholením boje o zavedení lavicového ghetta na akademické půdě v Polsku je akademický rok 1937/1938. Vítězství nacionální mládeže zapříčinilo především změny v politické konjunkturu. Zvláště vytvoření Tábora národního sjednocení, jež se stal vedle BBWR dalším provládním blokem, jenž hrál „první housle“ v politickém vývoji státu.

Piasecki, že se skládala především ze studentů a lumpenproletariátu, toto spojení tvořilo někdy obrovskou výbušnou sílu. PELLAR, Štěpán. *Hrdi orli ve smrtelném obklíčení: Polské stereotypizované vidění moderního světa*. Praha, 2009, s. 160. ISBN 978-80-7363023-2.

¹⁴¹ Akademická sekce Národní strany (Sekcja Akademicka Stronictwa Narodowego). Sdružovala sympatizanty SN z řad studentů.

¹⁴² Dědicové židovských zakladatelů předali roku 1919 tuto školu polskému státu. I tuto školu neminulo např. zavedení lavicového ghetta. PELLAR, Štěpán. *Hrdi orli ve smrtelném obklíčení: Polské stereotypizované vidění moderního světa*. Praha, 2009, s. 159. ISBN 978-80-7363023-2.

¹⁴³ KRZYWICKI, Ludwik. *Wspomnienia*, Warszawa, 1959, díl č. 3, s. 351. ISBN není.

¹⁴⁴ NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 105. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁴⁵ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 153. ISBN není.

21. února 1937 slavnostně vznikla provládní politická stana, jejímž iniciátorem byl maršál Śmigły-Rydz. Ten pověřil založením partaje plukovníka Adama Koce.¹⁴⁶ Hlavním cílem OZN mělo být konsolidování politické moci za účasti sympatizantů generálního inspektora, ale i ze strany jeho politických protivníků. Toho by pak Śmigły-Rydz využil k získání prezidentského křesla ve volbách v roce 1940.¹⁴⁷

V deklaraci z jednadvacátého února se OZN za pozornost stojí zmínky týkající se národnostních menšin. V nich Tábor národního sjednocení prohlašuje, že veškerá politická práva národnostních menšin mají být zachována. Strana však negovala zrovnoprávnění menšin v oblasti kulturní. V jejich prohlášení také zaznělo: „... v polském státě je hospodářem polský národ“.¹⁴⁸ K přijímání Židů, mezi členy ONZ se stavělo vedení bloku takto:

*„Máme příliš vysoké mínění o úrovni naší civilisace a přes příliš si vážíme pořádku a klidu, které potřebuje každý stát, abychom podporovali brutální útoky a antisemitská vystoupení, jež škodí důstojnosti a prestiži velké země. Zároveň je ale pochopitelné, že stát musí mít instinkt, který ho vede k tomu, aby bránil vlastní kulturu. Je přirozené, že polská společnost usiluje o ekonomickou soběstačnost“.*¹⁴⁹

Sympatizování provládního bloku s nacionalisty můžeme zaznamenat v polských dějinách v červenci 1937 ve sblížení OZONu¹⁵⁰ a ONR – Falanga. Tehdy jmenoval předseda ONZ Adam Koc svým zástupcem v nově vzniklém Svazu mladého Polska (Związek Młodej Polski – ZMP), někdy také nazývaném „mladý ozon“, jednoho z hlavních činitelů v ONR – Falanga Jerzyho Rutkowského.¹⁵¹ Dalším tahem OZN, respektive plukovníka Koce, bylo zúčtování s politickými odpůrci. Ten se cítil v pevném postavení, protože za ním stála podpora ze strany Śmiglého-Rydze. Při zúčtování, mu měly posloužit především skupiny mladých členů Falangy. Měření sil však pro něj nakonec dopadlo špatně. V lednu 1938 musel

¹⁴⁶ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 323. ISBN 978-83-7311-991-8.

¹⁴⁷ NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 105. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁴⁸ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 324. ISBN 978-83-7311-991-8.

¹⁴⁹ PELLAR, Štěpán. *Hrdí orli ve smrtelném obklíčení: Polské stereotypizované vidění moderního světa*. Praha, 2009, s. 161. ISBN 978-80-7363023-2.

¹⁵⁰ OZON – časté označení pro ONZ opozici. V dnešní době tuto modifikaci zkratky můžeme zaznamenat i ve všeobecném označení Tábora národního sjednocení.

¹⁵¹ ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003, s. 324. ISBN 978-83-7311-991-8.

plukovník Koc ustoupit z funkce předsedy ONZ a zároveň s ním byl zbaven postu zástupce ZMP Jerzy Rutkowski.¹⁵²

8. 4. Rektorská nařízení o ustanovení lavicového ghetta na vysokých školách v akademickém roce 1937/1938

Na začátku roku 1937 ujistil židovské studenty ministr osvěty Wojciech Świentosłwski, že nevydá žádné nařízení, které by uvedlo jakýkoliv druh segregace na vysokých školách v Polsku.¹⁵³

V praxi však situace vypadal zcela odlišně. Neboť tendence uspokojit endeckou mládež v jejích požadavcích na vysokých školách se projevily už na začátku roku 1937. Vilenský rektor USB ve snaze předejít dalším nepokojům, které postihly jeho univerzitu na konci roku 1936, chtěl přistoupit na jakýsi kompromis vůči nacionálním studentům. Nabídl jim, že budou speciálně označeny lavice v přednáškových sálech, kde budou smět usednout studenti dožadující se oddělení od židovských studentů. Tato propozice se však setkala s velkým odporem z řad endeckých studentů, kteří napadli tento kompromis, že „*rektorovým záměrem je izolovat polskou mládež místo židovské*“.¹⁵⁴ Podle článku můžeme usoudit, jakým směrem se budou ubírat nařízení rektorů polských vysokých škol ve snaze zabránit dalším protižidovským bojkotům, manifestacím, bouřím, násilnostem, atd.

2. července 1937 Sejm novelizoval ústavu o akademických školách z roku 1933.¹⁵⁵ Změny v akademické ústavě, podle mínění MWRiOP, měly docílit uklidnění situace na vysokých školách a také udobřit profesorský stav s vládními orgány, které profesori kritizovali od roku 1933 za vydání ústavy o vysokých školách. Vedení akademických obcí v Polsku získalo díky novelizaci ústavy „*bezprostřední opatrovnictví a dozor nad mládeží a jejich organizacemi*“.¹⁵⁶

¹⁵² MAJCHOROWSKI, Jacek M.: *Polska myśl polityczna 1918-1939: Nacjonalizm*. Warszawa, 2000, s. 137, ISBN 83-869199-95.

¹⁵³ RUDNICKI, Szymon: *From numerus clausus to numerus nullus*. In: Polin. 1992, s. 256. ISBN 978-1-874774-24-2.

¹⁵⁴ *Gazeta Polska*, 23. 1. 1937, s. 4.

¹⁵⁵ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 154.

¹⁵⁶ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 142. ISBN 83-85888-16-0.

Avšak novela ústavy konkrétní zavedení levicového ghetta nepřinesla. O oficiálním kladném postoji k segregaci studentů na vysokých školách můžeme hovořit až od 24. září 1937. Toho dne se konal sjezd rektorů, kterého se účastnil ministr WRiOP Świentosławski. Z tohoto sjezdu vzešla mnohá nařízení, jež se projevila ve fungování vysokých škol v Polsku. Bylo zde projednáváno nové uspořádání akademických sdružení. To se týkalo především zavedení „árijského paragrafu“, který vešel v platnost 14. října 1937. Dále sjezd přijal návrh na navrácení většinových voleb do svépomocných organizací. Avšak co je nejdůležitější dostali rektori povolení vydávat pořádková nařízení o rozdělování míst v přednáškových sálech. Což ve skutečnosti znamenalo, že rektor mohl zavést lavicové ghetto s oficiálním souhlasem vládní moci. Rektorský sjezd se uskutečnil v době, kterou eneddecká společnost na vysokých školách využila k prosazení svých zájmu. Jelikož právě v této době dochází k upevňování ONZ v čele s plukovníkem Kocem, ONZ se sbližuje s myšlenkami ONR – Falanga a v neposlední řadě skrytou podporou maršála Śmigleho-Rydze.¹⁵⁷

Lavicová ghetta se postupně začala objevovat v různých časových intervalech od rektorského sjezdu. Jeho zavádění mělo vesměs stejné principy ve všech vysokoškolských centrech až na Varšavské akademické obce. Zde vešlo nařízení o rozdělení míst v platnost 5. října 1937.¹⁵⁸ V praxi zavádění rozdělení míst v auditoriích v hlavním městě proběhlo následovně. V lavicích označených sudými čísly, měli sedět studenti polské národnosti. Místa v přednáškových sálech, na kterých se nacházelo liché číslo, byla určena židovským studentům. V lavicích bez čísel mohl usednout kterýkoliv student. Ve zbylých vysokoškolských centrech zavádění lavicového ghetta fungovalo trochu odlišně. Zde byl brán ohled především na příslušnost k svépomocné organizaci. A tak se můžeme dovědět z článku „Lavicové ghetto na vilenské univerzitě“:

*„Rektor Univerzity Śtěpána Báthoryho vydal příkaz, který stanoví, že studenti Bratrské pomoci akademické mládeže budou sedět v lavicích vpravo označených písmenem B. Studenti, kteří jsou členy Židovské vzájemné pomoci, budou mít vyhrazena místa na straně levé v auditoriích označených písmenem W. Ve zbylých lavicích usednou studenti, kteří nejsou členy ani jedné z výše uvedených organizací“.*¹⁵⁹

Po vyhlášení lavicových ghatt bylo nutné provést soupis na jednotlivých univerzitách. Provést záznamy do indexu. Studenti po vyplnění osobních karet, a po jejich odevzdání, si

¹⁵⁷ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 154.

¹⁵⁸ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 142. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁵⁹ Kurier Poranny, 27. 11. 1937, s. 9.

museli nechat orazítkovat indexy.¹⁶⁰ Studentům židovského vyznání, národnosti bylo dáno zelené razítko. Studenti polské národnosti dostávali razítka fialová.¹⁶¹

8. 5. „Čestné lavice“ - obrana Židů proti lavicovému ghettu

Reakce židů na události spojené s rozdělováním míst na vysokých školách byla značná. Tendence odporu proti rektorským nařízením se objevily na různých místech, především v řadách židovských studentů. 15. října 1937 se uskutečnila protestní stávka ve všech akademických centrech v Polsku proti rektorským nařízením.¹⁶² Na organizaci stávky se podílela veškeré židovské studentské a politické spolky, od levice přes asimilanty, konče sionisty.¹⁶³ Ve většině případů se tyto různé židovské politické frakce nebyly schopny domluvit na ničem konkrétním, například na společném postupu proti narůstajícímu polskému nacionalismu na vysokých školách. O čtyři dny později se uskutečnila celonárodní stávka židovského lidu, jako protest proti zavedení lavicových ghett. Toho dne se židovští studenti nedostavili na vysoké školy, židovský tisk nevyšel, dělníci a úředníci přerušili práci ve svých zaměstnáních a ve většině případů zůstaly do dvanácti hodin zavřené veškeré židovské živnosti.¹⁶⁴ V průběhu podzimu 1937 se objevují v polském tisku články informující o židovských manifestacích. „*Židovští studenti prošli městem hlásající hesla proti lavicovému ghettu*“.¹⁶⁵

Ostře se proti rektorským nařízením postavil židovský tisk. Periodikům Hajnt nazvalo lavicová ghetta – „*čestnými lavicemi*“. Dále článek uvádí: „*s pozvednutými hlavami budou naše děti sedět v těchto lavicích a s hrdým, opovržlivým pohledem se budou dívat na vítěze*“.¹⁶⁶ Autor článku také poukazuje na skryté užívání numeru clausu, které vede ke snižování počtu židovských studentů. Uvádí také postulát, vzhledem k novým požadavkům ve věci zavedení numeru nullu, čili celkové eliminaci Židů na vysokých školách, která má následovat.

¹⁶⁰ NATKOWSKA, Momyka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 145. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁶¹ *Kurier Poranny*, 15. 10. 1937, s. 3.

¹⁶² Tamtéž, 18. 10. 1937 s. 6.

¹⁶³ NATKOWSKA, Momyka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 145. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁶⁴ *Gazeta Polska*, 20. 10. 1937, s. 6.

¹⁶⁵ *Kurier Poranny*, 26. 11. 1937, s. 6.

¹⁶⁶ NATKOWSKA, Momyka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 145. ISBN 83-85888-16-0.

Zavedení lavicového ghetta mělo odezvu i v Sejmu Rzeczypospolité, kde ostře proti tomuto nařízení apelovali zástupci židovské menšiny v poslanecké sněmovně, tak i v senátu. Situaci na vysokých školách, především postavení židovského studenta, se snažil řešit na parlamentní půdě již zmiňovaný poslanec Emil Sommerstein. Mnohokrát vznesl dotazy na ministra Świątosławského, ohledně rektorských nařízení. Ten v jednom prohlášení uvedl, že striktně nesouhlasí s antižidovskými akcemi na vysokých školách a jeho snahy vedou k usunutí politiky s vysokých škol v Polsku. K věci ohledně lavicového ghetta uvedl, že jeho postoj k nim je negativní a striktně s nimi nesouhlasí¹⁶⁷. Nám se tedy naskytne otázka, proč ministr osvěty nezabránil, z pozice své funkce, rektorským nařízením o zavedené rozdělování míst na vysokých školách.

7. listopadu 1937 utvořili členové horní sněmovny senátoři (Schorr, Trockenheim) a poslanci parlamentu (Gottlieb, Mincberg, Rubinstein, Sommerstein) delegaci, vyslanou židovským klubem v Sejmu¹⁶⁸. Delegace vznikla především po diskusi se studenty, kteří přišli za svými politickými zástupci s požadavkem na zrušení lavicového ghetta. Tuto delegaci téhož dne ministr WRiOP přijal. V rozhovoru s politickými zástupci uvedl:

*„.... V průběhu posledního rektorského sjezdu apeloval na vedoucí postavy akademických obcí, aby vzhledem k novelizaci ústavy o vysokých školách se snažili vydat pořádková nařízení, které by vedly k ustálení situace v akademických obcích. Jejich hlavní snahou má být zabránění veškerým násilnostem, výtržnostem na vysokých školách využívající jakékoliv prostředky k udržení klidu na těchto institucích. Není žádoucí pro dobrý vývoj státu a pro jeho reprezentaci, že studenti různých politických národnostních organizací vedou mezi sebou bojůvkářské akce. Je nemyslitelné, aby studenti v prosazování svých názorů používali násilí“.*¹⁶⁹

Podle něj se především díky těmto větám rozhodli rektori vysokých škol zavést rozdělení míst v přednáškových sálech. Delegace se proti tomuto vyjádření ohradil, s tím že je nutné, aby ona nařízení rektori zrušili. Výsledkem setkání ministra WRiOP bylo utvoření výboru sdružujícího všechny židovské akademické organizace, v jehož čele stál poslanec Emil Sommerstein. Hlavním úkolem výboru bylo snaha odvolat rektorská nařízení ustanovující lavicová ghetta na vysokoškolské půdě.¹⁷⁰

¹⁶⁷ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 145. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁶⁸ *Gazeta Polska*, 8. 10. 1937, s. 2.

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto lawkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 145. ISBN 83-85888-16-0.

Nutno podotknout, že zavedením lavicového ghetta nedocílilo vedení akademických obcí, MWRiOP kýženého stavu na vysokých školách, čili ukončení veškerých antisemitských aktivit na těchto institucích. Jelikož po uchlácholení jedněch požadavků se vždy objeví další. Není důležité, co přinutilo rektory k zavedení ghetta lavicového, v očích polské společnosti byl tento akt brán jako další ústupek ze strany vládního kabinetu nacionalistům, „jako flirt sanace s pravicí“.¹⁷¹

¹⁷¹ KRZYWICKI, Ludwik. Wspomnienia, Warszawa, 1959, díl č. 3, s. 348-349.

9. Gradace protižidovských akcí na vysokých školách v akademickém roce 1937/1938

Rozšíření rektorských pravomocí na sjezdu 24. září 1937, průběžně aplikovaných v praxi, měly docílit uklidnění studentského prostředí na vysokých školách. To se však nestalo hned ze dvou důvodů. Prvním je, že lavicové ghetto vyvolalo odpor v řadách židovských studentů. Ti se zaváděním ghetta na vysokých školách počali se bouřit v podobě organizování pochodů, stávek, protestních demonstrací, bojkotů. Podle mého mínění nic nemohlo být více frustrujícího pro endeckou mládež než odpor proti vítězi. To mohlo vést pouze k nárůstu agrese. A posílení endeckých tendencí skoncovat s Židy na vysokých školách.

Každoroční otvírání akademického roku bylo spjato s vyvoláváním protižidovských nepokojů v rámci pietních akcí za Stanisława Wacławského. K nim se od roku 1936 přidaly výročí blokád vysokých škol. Uveďme pro příklad zmínku z tisku o akci provedené rok po blokádě ve Varšavě. 23. listopadu zorganizovala SA SN v kampusu UJP v Auditorium Maximum¹⁷² po přednášce profesora Jarry. Už od rána rozdávali členové akademické sekce SN letáky, které zvaly studenty na manifestaci. V průběhu akce si vyslechli účastníci činy svých bratří v průběhu blokády. Především SA SN vyzývalo k zintenzivnění akcí proti židovskému živlu na vysokých školách, v celém Polsku. Nakonec shromáždění, se vztyčenými pažemi (nejspíše jakýsi prvek pozdravu kopírovaný od svých západních sousedů – Německa) zazpívali Hymnu mladých, provolávající hesla „*czest Narodni straně a panu Romanu Dmowskiemu*“ Toho dne zbili účastníci také několik židovských studentů „*kterí se ukázali v areálu varšavské univerzity*“.¹⁷³

Ve spojitosti s loňskou blokádou univerzit v Polsku jsou spjaté články z konce roku 1937, popisující jak vypadaly procesy, které vedla polská jurisdikce s výtržníky. Artikul s názvem „*Odsouzení studentů – výtržníku*“. Příspěvek je rozdělen do tří částí. V první se autor článku zmiňuje o odsouzení třech studentů Lvovské univerzity za výtržnosti spojené s blokádou, především za ničení univerzitního majetku – rozbíjení oken, atd. a pouličních výtržností Kosowski osm měsíců, Stocker a Studnik dostali šest měsíců nepodmíněně. V druhé části se nám dostává informace, že student veterinární fakulty Wieczorek stanul před soudem za zmlácení židovského studenta Szpinnera. Verdikt soudu zprostil Wieczorka viny. Třetí část článku je dodatek, v němž se autor zmiňuje o neustálých nepokojích na v areálu

¹⁷² Auditorium Maximum hlavní přednáškový sál na UJP

¹⁷³ *Gazeta Polska*, 26. 11. 1936, s. 5.

Univerzity Jana Kazimíra. Všepolská mládež zde protestuje proti nedávnému zavedení rozdělení míst v přednáškových sálech. Podle jejich mínění je toto nařízení nedostačující¹⁷⁴. V mnoha případech, kdy došlo k odsouzení studentů za účast v blokádě, se rodiny odsouzených odvolávaly k jurisdikci za propuštění jejich synů. Uváděli především důvody, že jejich synové byli souzeni neprávem, jelikož levicové ghetto, za které bojovali, je de iure schváleno. Soudy však rodiče vyrozuměly, odvolávající se na to, že jejich potomci byli odsouzeni především za výtržnosti a násilnosti s blokádou spojené.¹⁷⁵

Dalším fenoménem spojeným se studentským antisemitismem byly tzv. „den bez Židů“, které občas přerostly i v „týden bez Židů“. Ony akce mají svůj počátek v listopadu 1937. Tento typ boje endecké vypadal asi takto. Endecká mládež vesměs obsadila veškeré vchody do univerzitního kampusu. Celý den pak měly za úkol hlídky studentů z nacionálních organizací kontrolovat průchozí mládež. Pokud narazili na židovského studenta, vyhnali jej za použití násilných praktik. Tyto akce měly největší odezvu na lvovské škole. Kde například o jednom „Dni bez Židů“ informuje tisk, že:

*„Mládež všepolská zablokovala dne 3. listopadu 1937 vchody do budov na UJK, Polytechniky, Akademii veterinárního lékařství a Akademii zahraničního obchodu. Policie musela účastníky akce rozehnat. Na Akademii zahraničního obchodu došlo k několika politováníhodným incidentům“.*¹⁷⁶

Akce toho typu nabraly v prosinci 1937 rozsáhlejšího charakteru. Kdy po snaze Ukrajinců odtrhnout od polského státu východní Malopolsko se začaly objevovat letáky vyzývající polské studenty k uskutečnění „dnů bez Židů a Ukrajinců“.¹⁷⁷

Novinový tisk se celkem často zabývá antisemitskými projevy studentů v průběhu první poloviny roku 1938. Zajímavý je průběh výtržností, které se udály ve Vilně, kde skupiny endeckých studentů řádily po celém městě. Článek komentuje událost ze dne 20. ledna 1938.

„Onehda ve večerních hodinách skupina studentů táhla ulicemi města, provolávající antisemitské hesla. Při tomto pochodu bylo pobito několik Židů. Policie musela zatknout několik výtržníků. Téhož dne v noci několik neznámých aktérů rozbilo okna v bydlíšti

¹⁷⁴ *Kurier Poranny* 17. 12. 1937, s. 4.

¹⁷⁵ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 159.

¹⁷⁶ *Kurier Poranny*, 4. 11. 1937, s. 2.

¹⁷⁷ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 159.

poslance, rabína Rubinsztejna. Do dvou židovských obchodů výtržnici vhodili slzné bomby. Aktérům demonstrace se podařilo utéct“.¹⁷⁸

Druhý den vyšlo v novinách:

„Před třemi dny početná skupina členů „Falangy“ uspořádala demonstraci antisemitskou. V průběhu demonstrace došlo k násilí na několika Židech, z toho dva byli vážně zranění. Zasahující policie zadržela pět členů organizace „Falanga“ Ti byli postaveni před soud. Jeden z nich byl odsouzen na čtrnáct dní vězení.“¹⁷⁹

Z tohoto článku se dovídáme, že strůjci demonstrace byli členové nacionalistické organizace ONR – Falanga, do jejichž řad často vstupovali především studenti.

Dalším příkladem gradace násilnosti na židovských studentech nacionalisty je článek zaznamenávající událost z Krakova. V něm se objevila veřejná omluva rektora Univerzity jagellonské otci napadeného studenta.

„Skupina endeckých studentů napadla posluchače druhého ročníku lékařské fakulty na UJK. Mladík doprovázel v podvečer svou kamarádku – židovské národnosti. Otce, vyznamenaného vojáka v bojích o nezávislost Polska, přijal osobně rektor UJK, omluvil se mu. Projevil lítost nad nešťastnou událostí“¹⁸⁰.

Artikl z druhého dne uvádí, že aktéři útoku na studenta doprovázejícího Židovku, dopadla policie. Zmlácený student leží s těžkými zraněními v nemocnici.¹⁸¹

U tohoto případu můžeme pouze spekulovat, zda rektori projevili lítost rodinám, nad násilnostmi vedenými přímo proti židovským studentům, jelikož i v židovských řadách bylo mnoho vyznamenaných veteránů – otců, jejichž synové byli zbiti.

Nárůst násilí na židovských studentech můžeme také pozorovat i na varšavských vysokých školách. 14. března píše artikl v novinách o vyhrocené situaci na UJP: *„kdy vyprovokování skrze Židy polští studenti počali násilně vyhazovat z přednáškových sálů své kolegy“¹⁸²* O týden později v tisku vyšla zpráva s názvem *„Protižidovské demonstrace ve Varšavě“*. Z ní se můžeme dovědět:

„Včera večer musela na území města policie zlikvidovat několik výtržnických akcí, které byly organizovány skrze akademickou mládež. Jejich cílem bylo provést demonstrace

¹⁷⁸ *Kurier Poranny*, 22. 1. 1938, s. 8.

¹⁷⁹ *Tamtéž*, 23. 11. 1938, s. 8.

¹⁸⁰ *Tamtéž*, 11. 3. 1938, s. 6.

¹⁸¹ *Tamtéž*, 12. 3. 1938, s. 7.

¹⁸² *Gazeta Polska*, 15. 3. 1938, s. 6.

*protižidovského charakteru. Díky včasnému zásahu policie nedošlo k vážnějším incidentům. Vinní byli dopadeni a budou potrestáni“.*¹⁸³

První polovina roku 1938 je spojena se silícími útoky ze strany endecké mládeže na židovské studenty. Z tiskových zpráv se dovídáme o mnoha útocích na Židy. Násilnosti jsou vedeny v rámci vysokoškolských areálů, avšak i mimo ně. Lze na nich vyzorovat i různý charakter, způsobený vznikem akce, provedením, po případě množstvím účastníků. Dá se říci, že se zde objevují akce, kdy skupina napadla jednotlivce, bojůvky většího rozměru konané v přednáškových sálech, areálu škol, nebo situace kdy v případě napadení se nejednalo vůbec o Žida, kdy došlo k omylu ze strany endeckých studentů.

¹⁸³ Kurier Poranny, 20. 3. 1938, s. 2.

10. Rezoluce Tábora národního sjednocení a jejich odraz ve vztahu k vysokým školám

21. května 1938 schválili čelní představitelé ONZ rezoluce. Jejichž předpokladem bylo snížení počtu Židů ve stanovených oblastech společenského života skrze celostátní právní nařízení.¹⁸⁴ V usnesení mimo jiné zaznělo, že pomocí těchto nařízení se má docílit také zpřístupnění vysokých škol pro veškerou polskou mládež ze všech společenských tříd. V devátém bodě rezolucí se psalo, že: „*centra polského kulturního a společenského života se mají stranit striktně židovských vlivů*“. Další bod usnesení pravil: „*Nežádoucí věcí jest, aby jednotlivé vysoké školy, fakulty nebo profesori řídili židovské záležitosti na vlastní pěst. Nepřípustné je, aby se do základních vládních nařízení bezprostředně integrovali studenti*“.¹⁸⁵ Ve třináctém bodě se OZN zmiňuje o tom, že vyřešení židovských záležitostí musí být pozitivní pro „*mladé polské pokolení*“. Je tedy nezbytné, aby na základní místa v společenském, kulturním a hospodářském životě polských občanů byli obsazovaná „*rostoucí*“ polská mládež. „*Jejíž práce bude založena na hlubokém pocitu odpovědnosti*“.¹⁸⁶

Tyto rezoluce měly vliv i na mládežnickou organizaci OZONU, ZMP. Jelikož ti o měsíc později vydali novou deklaraci, v které se mimo jiné prohlásili nacionalisty – největší cíl své práce viděli ve velikosti národu a moci státu. A jejich povinností je bojovat s živly, jež oslabují státní moc a velikost Polska, tj. liberálně – demokratické proudy, třídní rozdíly, kosmopolitismus, komunismus, marxismus, zednářství atd. V židovské otázce podporovala deklarace izolaci „*starozákonních*“, jejich vytlačování z pracovního trhu, opouštění polského státu (emigrační politika).¹⁸⁷

Konkrétní odraz ve vysokoškolském prostředí květnových rezolucí OZN můžeme spatřit v referátu rektora UJP profesora Antoniewicze za akademický rok 1937/1938. Napsal:

„*Proběhnuvší rok patřil mezi nejlepší léta v působení naší Univerzity. A to jak ze strany intensity studií, tak i v oblasti klidu práce našich profesorů, studentů.... Ve výuce mladého pokolení je nezbytná selekce mládeže na polských vysokých školách. Směřování našich snah ve výuce musí být orientováno především na studenta – Poláka*“.¹⁸⁸

¹⁸⁴ MAJCHOROWSKI, Jacek M.: *Polska myśl polityczna 1918-1939: Nacjonalizm*. Warszawa, 2000, s. 106, ISBN 83-869199-95.

¹⁸⁵ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 11. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁸⁶ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 162.

¹⁸⁷ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 159. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 160.

Poté se zmiňuje rektor o nedostacích v uplynulém roce. Za jejich aktéry označil Židy, ovlivněné komunismem. Podle Natkowské je zřejmé z tohoto referátu, že rektor při jeho sestavování byl silně ovlivněn rezolucemi vydanými OZN v květnu 1938.¹⁸⁹

¹⁸⁹ NATKOWSKA, Monyka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 160. ISBN 83-85888-16-0.

11. Poslední požadavek endecké mládeže – snaha eliminovat židovský živel na vysokých školách v Polsku

Po vítězství nacionálních studentů o zavedení lavicového ghetta následoval nový požadavek endecké mládeže tzv. vydání zákona numerus nullus ve snaze vyeliminovat židovské studenty, profesory z polských vysokých škol. V praxi toto nařízení fungovalo už v akademickém roce 1936/1937 na Akademii veterinárního lékařství ve Lvově, Hornické akademii v Krakově a na poznaňské Univerzitě.¹⁹⁰

Už od září 1938 vedla nacionalistická mládež akce antižidovského charakteru. V řadách manifestujících bylo slyšet provolávání hesel o zavedení zákona numerus nullus. Akce povětšinou organizovala ONR ve spolupráci s SA SN. Jako každým rokem se organizovaly na začátku listopadu akce s výročím smrti Waclawského, v pořadí již sedmé. Největší akce proběhly ve Vilně a ve Varšavě. Například dne 9. listopadu 1938 uspořádala SA SN zádušní mši v akademickém kostele sv. Anny. Po obřadu studenti vyšli manifestovat do ulic. Demonstrace se neobešla bez násilných incidentů, výtržnosti. Dav Musel být nakonec rozprášen policejním zásahem.¹⁹¹ Na demonstraci se dostavil i rektor UJP ve snaze uklidnit demonstranty před zásahem policie.¹⁹² Ve spojitosti s touto událostí se objevil v polském tisku 13. listopadu 1938 otevřený dopis rodiny zemřelého Stanisława Waclawského adresovaný polské mládeži. Psalo se v něm: „... každoroční pietní akce za spícího Stanisława jsou příliš hlasité a končí mnoha výtržnostmi. Pro nás rodiče a bratry jsou každoročním obnovení bolestných ran v našich srdcích. Dále rodina se rodina obrací k studentům s prosbou, aby „smrt jejich milovaného syna a bratra uctili především pilnou prací a studiem“.¹⁹³ Tento dopis si bylo možné přečíst jak v deníku Kurier Poranny, tak i v Gazetě Polské.

11. 1. Vraždy Karola Zellermyera a Samuela Powellera a Markuse Landesberga

Nejdramatičtější antisemitské události roku 1938 se odehrály na přelomu měsíce listopadu a prosince. V průběhu měsíce se stále častěji objevovaly v akademických centrech polského státu studentské nepokoje vyzývající MWRiOP a vedení akademických obcí

¹⁹⁰ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 157.

¹⁹¹ *Gazeta Polska*, 10. 11. 1938, s. 5.

¹⁹² *Kurier Poranny*, 11. 11. 1938, s. 11.

¹⁹³ *Tamtéž*, 14. 11. 1938, s. 4.

k zavedení zákona numerus nullus.¹⁹⁴ Ke konci měsíce listopadu došlo ve Lvově k napadení skupiny židovských studentů ze strany endecké mládeže.

*„Lvov – Dne 24. listopadu ve večerních hodinách na vycházející studenty z budovy fakulty lékařství UJK ve Lvově Karola Cellermajera, Lemperka, Figala i Sznafka, byl proveden útok. Studenti farmacie byli zbiti holemi a pobodáni noži. Útočníci po akci utekli. Karol Cellemajer podlehl bodným zraněním v nemocnici. Vyšetřování vede viceprokurátor Chlipalski“.*¹⁹⁵

Ohledně této akce je nutné zmínit, že Kurier Poranny a Gazeta Polska se rozcházejí ve svých člancích v časovém zařazení této události. Gazeta Polska situuje vraždu Zellemayera do dne 28. listopadu, kdežto Kurier Poranny zmiňuje, že se odehrála 24. listopadu. Přikláním se k datu dřívějšímu, jelikož toto datum je zmíněno v edici Rafała Żembrowského.

Další útok se odehrál taktéž ve Lvově. Kdy skupina endecké mládeže napadla židovského studenta Samuela Powellera dne 3. prosince 1938. Ten podlehl svým, opět provedenými nožem, zraněním v nemocnici dne 5. prosince.

Třetím v řadě zavražděných studentů v průběhu akademického roku byl student Polytechniky ve Lvově Markus Landsberg, jenž zemřel 6. května 1939 na následky zranění, které utrpěl při útoku dne 4. května. Ve spojitosti, s jeho úmrtím, uvádím projev rabína doktora Lewin.

*„Jménem nejvyšší vlády lvovského židovstva a možná také duchovenstva celého Polska, mám v této chvíli smutnou povinnost rozloučit se navždy se třetí obětí útoků na vysokých školách. Markus Landesberg, stejně jako jeho předchudci, Zellemajer a Poweller, zemřel v dobách, kdy všichni obyvatelé Polska bez rozdílu na národnost a náboženství musí jednomyslně spolupracovat pro dobra Nesvětější Rzeczypospolité. Markus Landesberg zhynul v momentě, kdy by měla mládež spojit k společným akcím, společným činům, rameno vedle ramene, vzhlednout smrti do očí, aby bránili společně hranice“.*¹⁹⁶

Vraždy uskutečněné ve spojitosti s akademickou půdou na území města Lvova se setkaly s ostrou kritikou polského národa. Polský tisk tyto události komentoval v článku slovy jako například: „Musíme už jednou provždy skončit banditismem za zdmi vysokých škol“, nebo „Zhanobena óda“, „Je třeba léčit a bránit mládež před kulturou politické nenávisti“.¹⁹⁷

¹⁹⁴ Kurier Poranny, 6. 12. 1938, s. 9.

¹⁹⁵ Tamtéž, 29. 11. 1938, s. 2.

¹⁹⁶ Zde se projevuje postřeh na blížící se německou agresi. ŻEBROWSKI, Rafał. *Dzieje żydów w Polsce: Wybór tekstów źródłowych 1918-1939*. Varšava 1993, s. 49. ISBN 83-85888-01-2.

¹⁹⁷ Kurier Poranny, 9. 5. 1939, s. 7.

Akademickou půdu považováno v některém z článků za „*hnízdo anarchie s projevy neustálých násilností, kterým vládní kabinet neumí zabránit*“¹⁹⁸.

Zmiňované události vznikly především díky snahám endecké mládeže, uvést svůj požadavek o zavedení zákona *numerus nullus*. Jelikož jejich představou bylo, že se situace vyvine podobně jako v případě lavicového ghetta, pod nátlakem vyvinutým na vedení akademických obcí a na vládu polského státu, získají své právní a politické požadavky. To se ovšem nestalo. Jelikož si tyto dvě složky uvědomily, že není možné dojít ke klidu na vysokých školách ústupky ve prospěch nacionální mládeže.

Právní uskutečnění zavedení eliminace Židů nedosáhlo v Polsku ke konci třicátých let celostátního charakteru. Pouze na některých vysokých školách proběhlo zavedení *numerus nulli de iure*, především poznaňská univerzita. Spíše se dá říci, že díky nárůstu antisemitismu na vysokých školách od počátku třicátých let a s jeho narůstající tendencí v podobě různých akcí zaměřených proti židovským studentům došlo ke snižování počtu posluchačů vysokých škol židovské národnosti. Který se projevil v akademickém roce 1938/1939 nulovým nebo nízkým počtem studentů „*Mojžíšova vyznání*“.¹⁹⁹

¹⁹⁸ NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999, s. 172. ISBN 83-85888-16-0.

¹⁹⁹ PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972, s. 164.

12. Závěr

Hlavním záměrem této práce bylo provést rozbor antisemitským projevům vysokoškolském prostředí v Polsku v letech 1935 – 1939.

První část práce se zaměřuje na období dvacátých let v Polsku. Je zde nastíněn politický vývoj Druhé republiky. Dále zde popisují vztah polského státu k židovské menšině, jejich uznání v během versailleských jednání v roce 1919. V druhé kapitole seznamují čtenáře s přechodem ve formě zpravování polského státu od demokracie k autoritativnímu režimu. Následně se text zabývá formou a situací vysokoškolského prostředí v Polsku. Představuje situaci studentů studujících v průběhu třicátých let. Pak následuje popis některých studentský politických a svépomocných organizací. U politických organizací uvádím politickou příslušnost a jejich postoj k židovskému národu. Výčet politických sdružení postupuje od krajní pravice až po krajní levici. Od páté kapitoly se má bakalářská práce zabývá antisemitismem ve vysokoškolském prostředí. Jsou zde zmíněny snahy o zavedení zákona o snižování počtu židovských studentů na vysokých školách v Polsku numerus clausus, jenž nebyl uzákoněn. Ale v praxi fungoval na akademické půdě ve skryté podobě, jak znázorňuje tabulka na straně dvacáté třetí a dvacáté čtvrté. S antisemitskými projevy na vysokých školách v Polsku je spjatá smrt Stanisława Waclawského. Tato osoba představovala pro nacionalisty jakéhosi mučedníka. Každoročně se konaly pietní akce spojené s manifestacemi, demonstracemi, studentskými nepokoji, výtržnostmi ze strany endeckých studentů. Přelomovým bodem ve vývoji vysokoškolského prostředí v meziválečném Polsku je rok 1933. V tomto roce uzákonil Sejm novou akademickou ústavu, která dávala široké pravomoci vládnímu kabinetu prostřednictvím MWRiOP zasahovat do dění na vysokých školách a omezovala jejich autonomii. Po smrti hlavního představitele sanačního režimu Józefa Piłsudského dochází k enormnímu nárůstu nacionalistických tendencí v různých sociálních prostředích, samozřejmě se tento jev projevil i na vysokých školách. Akademická mládež v meziválečném Polsku vždy udávala politické tempo. Především endečtí studenti bouřlivě projevovali svůj nesouhlas se sanačním režimem a přítomností židovského živlu na vysokých školách v Polsku.

Antisemitismus v akademickém prostředí přicházel především ze samotných řad studentů, kteří byli organizováni v různých politických celcích. Ty pak prováděli různá masová setkání, na kterých docházelo k násilnostem na židovské studenty. V jejich požadavcích, ve spojitosti s přítomností židovských studentů na vysokých školách v Polsku, se objevovaly požadavky na zavedení zákona numerus clausus, poté snaha zavést lavicové

ghetta – ty měly rozdělovat místa v přednáškových sálech podle příslušnosti k dané národnostní skupině – Židé vlevo, Poláci vpravo, nebo podle označení lavic pro studenty sdružených buď v židovské, nebo polské svépomocné organizaci. Toto nařízení schválil ministr osvěty Świentosławski na sjezdu rektorů v září 1937. Od této doby vydávali rektori různých vysokoškolských institucí nařízení, která určovala zasedací pořádek v auditoriích, aby upokojili situaci na svých školách. Vydání rektorských nařízení, zapříčinilo především, sblížení sanace s Táborem národně radikálním. Avšak požadavek zavedení lavicového ghetta byl pouze předvojem dalšího požadavku o vydání zákona, který by vymýtil židovské studenty celkově z vysokých škol, numerus nullus. Ten však v platnost také nevešel, ale pomocí skrytého omezování počtů studentů židovské národnosti, v akademickém roce 1938/1939 na některých vysokých školách došlo k minimálnímu přijetí Židů do prvních ročníků, nebo aplikovali nulové přijímání židovských studentů – především poznaňská univerzita, kde v posledním meziválečném akademickém roce nebyl přijat ani jeden židovský student. Násilnosti vedené proti židovským studentům vyvrcholily na konci roku 1938 a v první polovině roku 1939 vraždami třech židovských posluchačů lvovských vysokoškolských institucí.

Obecně tedy říci, že se projevy antisemitismu na vysokých školách opravdu vyskytovaly v druhé polovině třicátých let, avšak svůj počátek měly již v prvních letech třetí dekády století dvacátého. Jeho nárůst lze pozorovat od roku 1935 pomocí novinových článků, které popisují dění na akademické půdě. Jejž někdy připomínalo bitevní pole, kde nechyběly primitivní typy různě po domácku vyrobených zbraní. Tyto problémy zavinila především špatná hospodářská situace v Polsku, vyvolána hospodářskou krizí na konci dvacátých let, paktování nacionalistů s vládní stranou v meziválečném Polsku., upevnění nacistických a fašistických režimů v Evropě, které se staly inspirativní pro mnohá sdružení fungující na akademické půdě.

13. Použité prameny a literatura

Tištěné prameny:

- GANSZYNIEC, Ryszard: *Sprawa numerus clausus i zasadnicze jej znaczenie: Antysemityzm akademicki jako objaw antysemityzmu społecznego*. Lwów, 1925.
- Gazeta Polska ročník 1931
- Gazeta Polska ročník 1935
- Gazeta Polska ročník 1936
- Gazeta Polska ročník 1937
- Gazeta Polska ročník 1938
- Gazeta Polska ročník 1939
- KRZYWICKI, Ludwik. *Wspomienia*. Warszawa, 1959.
- Kurier Poranny ročník 1935
- Kurier Poranny ročník 1936
- Kurier Poranny ročník 1937
- Kurier Poranny ročník 1938
- Kurier Poranny ročník 1939
- ŻEBROWSKI, Rafał. *Dzieje żydów w Polsce: Wybór tekstów źródłowych 1918-1939*. Warszawa, 1993. ISBN 83-85888-01-2.

Literatura:

- BARDACH, Julius, GRODZISKI, Stanisław, GWIŹDŹ, Andrzej, kol. *Dzieje sejmu polskiego*. Warszawa, 1993. ISBN 80-85899-80-9.

- CABADA, Ladislav, KUBÁT, Michal a kolektiv. *Úvod do studia politické vědy*. Praha, 2002. ISBN 80-86432-41-6.
- DAVIES, Norman. *Polsko: Dějiny národa ve středu Evropy*. Praha, 2003, s. 140. ISBN 80-7260-083-4.
- HAUMANN, Heiko. *Dějiny východních Židů*. Olomouc, 1997. ISBN 80-7198-181-8.
- Herz, Alexander. *Żydzi w kulturze polskiej*. Warszawa, 2003. ISBN 83-88032-56-9.
- KUBÁT, Michal. *Vývoj a proměny státního zřízení Polska ve 20. století*. Praha, 2006. ISBN 80-7363-079-6.
- MAJCHOROWSKI, Jacek M.: *Polska myśl polityczna 1918-1939: Nacjonalizm*. Warszawa, 2000. ISBN 83-869199-95.
- NÁLEVKA, Vladimír. *Světová politika ve 20. století I. Praha*, 2000. ISBN 80-902261-4-0.
- NATKOWSKA, Moryka. *Numerus clausus, getto ławkowe, numerus nullus, „paragraf aryjski“: Antysemityzm na Uniwersytecie Warszawskim 1931 – 1939*. Warszawa, 1999. ISBN 83-85888-16-0.
- PELLAR, Štěpán. *Hrdi orli ve smrtelném obklíčení: Polské stereotypizované vidění moderního světa*. Praha, 2009. ISBN 978-80-7363023-2.
- PILCH, Andrzej. *Studencki ruch polityczny w Polsce w latach 1932-1939*. Kraków, 1972.
- ROSZKOWSKI, Wojciech. *Najnowsza historia Polski 1914-1945*. Warszawa, 2003. ISBN 978-83-7311-991-8.
- TOMASZEWSKI Jerzy, VALENTA Jaroslav. *Židé v české a polské občanské společnosti*. Praha, 1999. ISBN 80-85899-80-9.

Časopisecké studie:

- BRONSZTEJN Szyja. *Polish-Jewish Relations as Reflected in Memoirs of the Interwar Period*. In: Polin, 1994. ISBN 978-1-904113-22-5.
- MICHLIC-COREN, Joanna. *Anti-Jewish Violence in Poland 1918 – 1939 and 1945 – 1947*. In Polin, 2000. ISBN 978-1-874774-47-1.
- POLONSKY, Anthony. *No way Out: The politics of Polish Jewry: „Ghetto Benches,“ Agitation and Violence in the Universities*. In Polin, 1990. ISBN 978-0-631-17886-6.

- RUDNICKI, Szymon: *From numerus clausus to numerus nullus*. In: Polin, 1992, s. 259. ISBN 978-1-874774-24-2.
- TOMASZEWSKI, Jerzy. *The Civil Rights of Jews in Poland 1918 – 1939*. In: Polin. 1994. ISBN 978-1-904113-22-5.
- ŻYNDUL, Jolanta. *If Not a Pogrom, Then What?* In Polin, 2004. ISBN 978-1-874774-75-4.

Seznam zkratek:

KNP – Polský národní výbor (Komitet Narodowy Polski)
OWP – Tábor velkého Polska (Obóz Wielkiej Polski)
PPS – Polská strana socialistická (Polska Partja Socjalistyczna)
PSL – Polská strana lidová (Polska Strona Ludowa)
BBWR - Nestranický blok pro spolupráci s vládou (Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem)
OZN – Tábor národního sjednocení (Obóz Zjednoczenia Narodowego)
UJ – Univerzita Jagellonská (Uniwersytet Jagielloński)
UJK – Univerzita Jana Kazimíra (Uniwersytet Jana Kaźmierza)
UW - Univerzita Varšava (Uniwersytet Warszawski)
WSH – Vyšší škola obchodu (Wyższa Szkoła Handlowa)
SGGW - Hlavní škola vesnického hospodářství (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego)
UP – Univerzita Poznaň (Uniwersytet Poznański)
USB - Univerzita Štěpána Bathoryho (Uniwersytet Stefana Batorego)
WSHZ - Vyšší škola zahraničního obchodu (Wyższa Szkoła Handlu Zagranicznego)
GUS - Hlavní statistický úřad (Główny Urząd Statystyczny)
MW - Mládež všepolská (Młodzież Wszechpolska)
SN - Národní strana (Stronictwo Narodowe)
LM - Legie mladých (Legion Młodych)
ZPMD - Svaz polské demokratické mládeže (Związek Polskiej Młodzieży Demokratycznej)
ZNMS - Svaz nezávislé socialistické mládeže (Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej)
NZAMS - Nezávislý svaz akademické socialistické mládeže (Niezależny Związek Akademickiej Młodzieży Socjalistycznej)
MWRiOP - Ministerstvo osvěty a náboženských věrouk (Ministerstwo Wynań Religijnych i Oświecenia Publicznego)
OMS - Organizace socialistické mládeže (Organizacja Młodzieży Socjalistycznej)
LMP - Legie polské mládeže (Legion Młodzieże Polskiej)
UJP – Univerzita Josefa Piłsudského (Uniwersytet Józefa Piłsudskiego)
ONR - Tábořem národně radikálním (Obóz Narodowo Radykalny)
SA SN – Akademická sekce Národní strany (Sekcja Akademicka Stronictwa Narodowego)
ZMP - Svazu mladého Polska (Związek Młodej Polski)

Resumé

Bachelor work deal with anti - semitism on high school in Poland in years 1935 – 1939.

In forepart show in brief interwar history Poland by the year 1930, where survey on Jewish question in this state. Further describe state high school in Poland during 20. and 30. years twentieth century. In baccalaureate work are circumscribed choice co - ed organization planning different political direction. Is here state and their attitude towards Jews. In fifth chapter are circumscribed matters at the beginning thirtieth join try nationalists impose law numerus clausus. Since 1935 detect tendency enact dole seat on schoolrooms – Benches ghetto. It was to be enact in autumn in the year 1937. Last anti - Semitic act nationalist students was, endeavour impose law numerus nullus, that would disabled access Jewish students on Polish high university. Enact wasn't, however some way schools him practised, for example University of Poznan.

In general, say that the manifestations of anti-Semitism at universities really occurred in the second half of the thirties, but had its beginning in the early years of the third decade of twentieth century. The increase can be observed from 1935 through newspaper articles that describe what is happening in academics. Which sometimes resembled battle fields, where primitive types could do differently after the home-made weapons. These problems mainly caused the poor economic situation, due to economic crisis at the end of the twenties years, negotiate nationalists with government party in the interwar Poland., The consolidation of nazi and fascist regimes in Europe.